

Πανεπιστήμιο Κύπρου
Τμήμα Κοινωνικών και
Πολιτικών Επιστημών

**Εξωτερική και Αμυντική Πολιτική Μικρών
Κρατών:
Συγκριτική μελέτη Εσθονίας - Κύπρου**

Τμήμα: Κοινωνικές και Πολιτικές Επιστήμες
Όνομα Φοιτητή: Ιωάννης Χριστοφή
Όνομα Καθηγητή: Δρ. Παύλος Κοκτσίδης
Ημερομηνία: 20 Μαΐου 2022

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	3
Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό Πλαίσιο	6
Κεφάλαιο 2:Εσθονία	18
Κεφάλαιο 3: Κύπρος	28
Συμπεράσματα	38
Βιβλιογραφία	40

Εισαγωγή

Από τα βάθη των αιώνων, τα μικρά κράτη καλούνταν να αντιμετωπίσουν την επιθετικότητα και την επεκτατική πολιτική των ισχυρών γειτόνων τους. Από τους Περσικούς Πολέμους και την διαμάχη Αθήνας - Σπάρτης μέχρι και σήμερα, τα κράτη δεν έπαψαν να επιδιώκουν την ισχυροποίηση τους, η οποία πολλές φορές έρχεται σε σύγκρουση με τους μικρούς, αδύνατους γείτονες τους, οι οποίοι γίνονται θύματα αυτής τους της τάσης. Ωστόσο, όπως η ιστορία έχει δείξει, η δύναμη και το μέγεθος των ισχυρών δεν καθίστανται πάντα καταλυτικός παράγοντας στην έκβαση της μεταξύ τους διαμάχης. Μικρά κράτη πολλές φορές έδειξαν πως η λαϊκή ρύση «το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό» δεν είναι απαραίτητος κανόνας, καταφέρνοντας να παραμείνουν ανεξάρτητα και ακέραια. Πώς, λοιπόν, αυτά τα μικρά κράτη επιτυγχάνουν να υπερασπιστούν την εθνική τους κυριαρχία κάτω από συνθήκες, πολλές φορές, συστηματικής απειλής; Είναι η πολιτική των μικρών κρατών κάτω από τέτοιες συνθήκες πάγια και τυποποιημένη; Και πώς τα αποκαλούμενα «small states» προσπαθούν να εξισορροπήσουν το ισοζύγιο με τις χώρες, από τις οποίες απειλούνται;

Ως απορρέουσα υποχρέωση, για την διερεύνηση του ζητήματος με το οποίο καλούμαστε να ασχοληθούμε, είναι η επιλογή διεθνούς πολιτικής θεωρίας. Με την επιλογή θεωρίας, καθορίζουμε τον φακό μέσα από τον οποίο θα εξετάσουμε το ερευνητικό μας ερώτημα. Η ύπαρξη των όρων ισχύς, άναρχο διεθνές περιβάλλον και εθνικό συμφέρον παραπέμπουν ευθέως στον ρεαλισμό, στον οποίο θα στηριχτεί η παρούσα εργασία. Η ορθολογιστική προσέγγιση του, δηλαδή ότι τα κράτη σε κάθε τους απόφαση υπολογίζουν τη σχέση κόστος – όφελος και υιοθετούν την στρατηγική που μεγιστοποιεί το συμφέρον τους¹, η αποδοχή για την ύπαρξη Διεθνούς Αναρχίας από την απουσία οργανωμένης υπερεθνικής αρχής και η τοποθέτηση των κρατών ως κύριους και βασικούς δρώντες του Διεθνούς Συστήματος, τα οποία διαμορφώνουν την εξωτερική τους πολιτική σύμφωνα με το εθνικό τους συμφέρον² αποτελούν και τις βασικές αρχές στις οποίες θα στηρίξουμε την εργασία.

Ως στόχοι, έχουν τεθεί η κατανόηση για το τί είναι μικρό κράτος, μέσα από τις ερμηνείες που δίδονται από την πολιτική επιστήμη, πώς μέσα από την θεωρία του ρεαλισμού αναμένεται να δράσουν για την διαφύλαξη των εθνικών τους συμφερόντων και πώς εν τέλει δρουν. Μέσα από το πρίσμα αυτό, θα οδηγηθούμε στην επίτευξη του κύριου στόχου της παρούσας εργασίας, ο οποίος είναι να εξεταστεί η εξωτερική και αμυντική πολιτική δύο μικρών κρατών, της Εσθονίας και της Κύπρου και τις πολιτικές τις οποίες υιοθέτησαν προκειμένου να διασφαλίσουν την εθνική τους κυριαρχία κάτω από συνθήκες συστηματικής απειλής από τα μεγαλύτερα γείτονα κράτη.

---

¹ Keohane, Robert O 1969

² Morgenthau, Hans J 2006

Ο λόγος που εστιάζουμε στις δύο αυτές χώρες; Βασιζόμενοι στην υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με την ασφάλεια και τις αντιλήψεις των μικρών κρατών, προβάλλουμε τις δύο αυτές χώρες ως αντιπροσωπευτικές περιπτώσεις μικρών κρατών οι οποίες καλούνται να υπερασπιστούν την εθνική τους κυριαρχία και ακεραιότητα κάτω από συνθήκες συστηματικής απειλής από μεγαλύτερα κράτη. Και τα δύο κράτη αποτελούν μικρά κράτη στη γεωγραφική περιφέρεια της Ευρώπης που γειτνιάζουν με μεγάλες δυνάμεις με τις οποίες έχουν πολύπλοκους ιστορικούς δεσμούς. Η συγκριτική μελέτη θα βοηθήσει στην σύγκριση των ενεργειών που προβαίνει το κάθε κράτος για την επίλυση των ζητημάτων που καλείται να αντιμετωπίσει, ώστε στο τέλος συγκρίνοντάς τες να εξαχθούν συμπεράσματα για κοινή ή όχι αντιμετώπισή τους.

Η εστίαση της έρευνας επικεντρώνεται σε δύο περιπτώσεις, την μελέτη της εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφαλείας της Εσθονίας και της Κύπρου, με κυριότερη προσέγγιση την ανάλυση δεδομένων από βιβλιογραφικές, αρθρογραφικές και άλλες πηγές δευτερογενών στοιχείων. Η χρήση άρθρων από ακαδημαϊκούς διεθνούς κύρους, παρέχουν γνώσεις για την τρέχουσα κατάσταση ασφαλείας της Κύπρου και της Εσθονίας και είναι σημαντικές για την κατανόηση της κατάστασης των μικρών κρατών γενικά. Μέσω της δευτερογενούς ανάλυσης των πηγών, θα απαντηθούν τα ερευνητικά ερωτήματα για τις εφαρμοζόμενες πολιτικές εθνικής ασφαλείας για τα μικρά κράτη, και συγκεκριμένα για την Κύπρο και την Εσθονία.

Με την συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών θα εξετάσουμε τις απειλές, τις οποίες υφίστανται οι δύο χώρες και τους τρόπους με τους οποίους επιλέγουν να δράσουν. Ως παράμετροι για την σύγκριση αυτή θα είναι η παρουσίαση της στρατιωτικής τους διπλωματίας, η συμμετοχή σε διεθνείς οργανισμούς και συμμαχίες, η προσπάθεια για επίλυση των ζητημάτων τους μέσω της διπλωματίας και η χρήση του δικαίου και των διεθνών θεσμών, ενέργειες που έχουν ως σκοπό τους την εξισορρόπηση ισχύος μεταξύ των ιδίων και των γειτόνων τους.

Στο πρώτο – θεωρητικό μέρος- θα παρουσιαστεί η θεωρία στην οποία θα βασιστούμε ώστε να αναλύσουμε και να κατανοήσουμε το διεθνές περιβάλλον. Στην συνέχεια θα οριστούν οι έννοιες του μικρού κράτους και θα αναλυθεί η εξωτερική πολιτική των μικρών κρατών σύμφωνα με την υπάρχουσα βιβλιογραφία. Στο δεύτερο μέρος θα εξεταστούν ειδικότερα οι περιπτώσεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και της Εσθονίας, αφού γίνει μια σύντομη ιστορική αναδρομή και παρουσιαστούν οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι δύο χώρες στο διεθνές σύστημα. Τέλος, στα συμπεράσματα θα γίνει προσπάθεια σύνδεσης των θεωρητικών μοντέλων με την πραγματικότητα και η διατύπωση σχετικών συναφειών ή αντιθέσεων μεταξύ του θεωρητικού μοντέλου και των δύο χωρών.

Ως σκοπός της παρούσας εργασίας τίθεται η ανάδειξη της μεγάλης αξίας της εθνικής ασφαλείας στην πολιτική των μικρών κρατών στα πλαίσια της διεθνούς

σκηνής και των μεταβαλλόμενων πόλων ισχύος της σύγχρονης εποχής. Μιας εποχής στην οποία πολλά κράτη με την δύναμη της ισχύ τους, σε συνδυασμό με τις προσωπικές τους φιλοδοξίες για την ανάληψη ρόλου ηγέτη και την εκμετάλλευση της σχετικής αδυναμίας της γείτονας χώρας, προχωρούν στην υιοθέτηση ρόλου – εκφοβιστή, προσπαθώντας να κάνει αυτό που ο Lewis³ ορίζει ως ισχύς, «την κατοχή των απαραίτητων μέσων ώστε να ασκεί επιρροή στην βούληση του άλλου, είτε με πειθώ είτε με απειλές». Από την άλλη είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι η εξισορρόπηση ισχύος αποτελεί μονόδρομος για την διασφάλιση της ακεραιότητας τόσο των κρατών όσο και της ειρηνικής διαβίωσης των πολιτών τους.

---

³ Lewis, George Cornwall 1970

Κεφάλαιο 1: Θεωρητικό Πλαίσιο

Η επιλογή του ρεαλισμού και συγκεκριμένα του δομικού ρεαλισμού ως πολιτική θεωρία για την εξέταση της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών κρίνεται ως αναγκαία εφόσον είναι αυτή που θα μας δώσει την οπτική γωνία με την οποία θα προσεγγίσουμε και θα κατανοήσουμε τη θέση των μικρών κρατών στο διεθνές σύστημα.

Για τον ρεαλισμό, γενικά, η ισχύς είναι η πεμπτουσία της διεθνούς πολιτικής, αν και ως έννοια δεν αποσαφηνίζεται επαρκώς από την διεθνή πολιτική θεωρία. Ο Mearsheimer⁴ υποστηρίζει ότι η ισχύς βασίζεται στα υλικά αγαθά που ελέγχει ένα κράτος. Η ισορροπία δυνάμεων είναι κυρίως η συνάρτηση των απτών στρατιωτικών πόρων που διαθέτουν τα κράτη, όπως τεθωρακισμένα τμήματα και πυρηνικά όπλα. Ωστόσο, τα κράτη έχουν ένα δεύτερο είδος ισχύος, την κρυφή, η οποία αναφέρεται στους κοινωνικο-οικονομικούς πόρους, που και αυτοί καταλήγουν στην στρατιωτική δύναμη. Η κρυφή ισχύς βασίζεται στον πλούτο ενός κράτους και στο μέγεθος του συνολικού πληθυσμού του. Οι μεγάλες δυνάμεις χρειάζονται χρήματα, τεχνολογία και προσωπικό για να οικοδομήσουν στρατιωτικές δυνάμεις και να πολεμήσουν, και η κρυφή ισχύς ενός κράτους αναφέρεται στο ακατέργαστο δυναμικό που μπορεί να αντλήσει όταν ανταγωνίζεται αντίπαλα κράτη. Θα πρέπει να είναι σαφές από αυτή τη συζήτηση ότι ο πόλεμος δεν είναι ο μόνος τρόπος με τον οποίο τα κράτη μπορούν να αποκτήσουν εξουσία. Μπορούν επίσης να το κάνουν αυξάνοντας το μέγεθος του πληθυσμού τους και το μερίδιό τους στον παγκόσμιο πλούτο, όπως έκανε η Κίνα τις τελευταίες δεκαετίες. Συνεπώς, οι μεγάλες δυνάμεις αποτελούν τους κύριους παράγοντες της διεθνούς σκηνής, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στη σύγκριση οικονομικής και στρατιωτικής ισχύος μεταξύ τους, όπως επίσης και η συνταύτιση της διεθνούς πολιτικής με την πολιτική εξουσία. Εντούτοις, υπάρχει διαφοροποίηση για το πώς οι κλασικοί και οι δομικοί ρεαλιστές αντιλαμβάνονται τον ρόλο της ισχύος. Για τους κλασικούς ρεαλιστές, η ισχύς είναι αυτοσκοπός. Για τους δομικούς ρεαλιστές, η ισχύς είναι ένα μέσο για έναν σκοπό και ο τελικός σκοπός είναι η επιβίωση. Υπάρχει μια απλή δομική ρεαλιστική εξήγηση στο γιατί τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την ισχύ. Βασίζεται σε πέντε ξεκάθαρες υποθέσεις για το διεθνές σύστημα. Η πρώτη υπόθεση είναι ότι οι μεγάλες δυνάμεις είναι οι κύριοι παράγοντες στην παγκόσμια πολιτική και λειτουργούν σε ένα άναρχο σύστημα. Η δεύτερη υπόθεση είναι ότι όλα τα κράτη διαθέτουν κάποια επιθετική στρατιωτική ικανότητα. Κάθε κράτος, με άλλα λόγια, έχει τη δύναμη να βλάψει τον γείτονά του. Η τρίτη υπόθεση είναι ότι τα κράτη δεν μπορούν ποτέ να είναι βέβαια για τις προθέσεις των άλλων κρατών. Τα κράτη θέλουν, εν τέλει, να γνωρίζουν εάν τα άλλα κράτη είναι σε θέση να χρησιμοποιήσουν τη βία ως μέσο για να αλλάξουν την ισορροπία δυνάμεων ή αν είναι αρκετά ικανοποιημένα με αυτό που έχουν και δεν έχουν οποιοδήποτε συμφέρον να χρησιμοποιήσουν τη βία για να το αλλάξουν (status quo). Η τέταρτη υπόθεση είναι ότι ο κύριος στόχος των

---

⁴ Mearsheimer, John J 2007

κρατών είναι η επιβίωση. Τα κράτη επιδιώκουν να διατηρήσουν την εδαφική τους ακεραιότητα και την αυτονομία της εσωτερικής τους πολιτικής τάξης. Η πέμπτη υπόθεση είναι ότι τα κράτη είναι λογικοί παράγοντες, δηλαδή είναι ικανά να επινοήσουν ορθές στρατηγικές που μεγιστοποιούν τις προοπτικές επιβίωσής τους. Καμία από αυτές τις παραδοχές από μόνη της δεν λέει ότι τα κράτη πρέπει να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για την ισχύ. Μόνο όταν συνδυάζονται όλες οι παραδοχές δημιουργούνται συνθήκες όπου τα κράτη όχι μόνο απασχολούνται με την ισορροπία δυνάμεων, αλλά αποκτούν ισχυρά κίνητρα για να επιδιώξουν την υπέρτερη ισχύ έναντι των άλλων.

Ο Kenneth Waltz στην θεωρία του⁵, τον δομικό ρεαλισμό, σημειώνει ότι η πολεμική συμπεριφορά των κρατών διαμορφώνεται και κατασκευάζεται κυρίως από τη διεθνή δομή, η οποία είναι η αναρχία. Η αναρχία προκύπτει από την «απουσία ενιαίας πολιτικής κυβέρνησης», δηλαδή μιας κυβέρνησης η οποία θα κρατά τα ηνία της διεθνούς σκηνής και κάτω από την οποία θα υπάγονται και θα συνετίζονται οι υπόλοιπες κρατικές-κυβερνητικές οντότητες. Μέσα από την έλλειψη αυτής της ανώτατης αρχής προκύπτει η πεμπτουσία του δομικού ρεαλισμού ότι δηλαδή «Κανείς δεν δικαιούται να κυριαρχήσει. Κανείς δεν υποχρεούται να υπακούσει». Υπό αυτό το πρίσμα, κάθε κράτος πρέπει να βασίζεται στις δικές του δυνατότητες και να είναι έτοιμο να αντιμετωπίσει κάθε αναπόφευκτη σύγκρουση. Ο Waltz, επίσης, υιοθετεί τρεις βασικές έννοιες του κλασικού ρεαλισμού για την κατανόηση της διεθνούς πολιτικής, την κρατοκεντρικότητα, την αναρχία και τον αγώνα για απόκτηση ισχύος.

Το βασικό χάσμα μεταξύ των θεωρητικών του ρεαλισμού έγκειται στην απάντηση που δίδεται στο απλό αλλά ταυτόχρονα σημαντικό ερώτημα: γιατί τα κράτη θέλουν την εξουσία; Για τους κλασικούς ρεαλιστές όπως ο Hans Morgenthau⁶, η απάντηση είναι η ανθρώπινη φύση. Ωστόσο, για τους δομικούς ρεαλιστές, η ανθρώπινη φύση έχει ελάχιστη σχέση με το γιατί τα κράτη θέλουν την εξουσία. Σύμφωνα με τον δομικό ρεαλισμό, είναι η δομή ή η σύσταση του διεθνούς συστήματος που αναγκάζει τα κράτη να επιδιώξουν την ισχύ. Σε ένα σύστημα όπου δεν υπάρχει ανώτερη αρχή που να βρίσκεται πάνω από τις μεγάλες δυνάμεις, και όπου δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι δεν θα επιτεθεί κάποιος, είναι πολύ λογικό η επιδίωξη κάθε κράτους να είναι η ισχυροποίηση του ώστε να μπορεί να προστατευτεί σε περίπτωση επίθεσης. Οι δομικές ρεαλιστικές θεωρίες αγνοούν τις πολιτισμικές διαφορές μεταξύ των κρατών καθώς και τις διαφορές στον τύπο του καθεστώτος, κυρίως επειδή το διεθνές σύστημα δημιουργεί τα ίδια βασικά κίνητρα για ανάγκη αύξησης της ισχύος τους για όλα τα κράτη ανεξάρτητα από τα χαρακτηριστικά τους.⁷

---

⁵ Waltz, Kenneth Neal 1979

⁶ Morgenthau, Hans J 2006

⁷ Mearsheimer, John J 2007

Παρ' όλα αυτά, ακόμη και μεταξύ των δομικών ρεαλιστών υπάρχει μια σημαντική διαφοροποίηση, η οποία αφορά ακόμα ένα δεύτερο ερώτημα, πόση δύναμη είναι αρκετή; Σε αυτή την περίπτωση οι θεωρητικοί χωρίζονται σε δύο στρατόπεδα. Στο ένα στρατόπεδο, οι αμυντικοί ρεαλιστές όπως ο Kenneth Waltz⁸, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι δεν είναι συνετό τα κράτη να προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν το μερίδιό ισχύος στο διεθνές σύστημα, επειδή το σύστημα θα τα τιμωρήσει εάν επιχειρήσουν να αποκτήσουν υπερβολική δύναμη. Σύμφωνα με τους αμυντικούς ρεαλιστές η επιδίωξη της ηγεμονίας, είναι ιδιαίτερα «ανόητη». Στο αντίθετο στρατόπεδο, οι επιθετικοί ρεαλιστές, όπως ο John Mearsheimer⁹, έχουν την αντίθετη άποψη. Υποστηρίζουν ότι είναι στρατηγικά ορθό και λογικό τα κράτη να αποκτούν όσο το δυνατόν περισσότερη δύναμη και εφόσον οι συνθήκες είναι κατάλληλες, να επιδιώκουν την ηγεμονία. Το επιχείρημα δεν είναι ότι η κατάκτηση ή η κυριαρχία είναι από μόνες τους καλές, αλλά αντίθετα, ότι η κατοχή συντριπτικής δύναμης είναι ο καλύτερος τρόπος για να διασφαλίσει κανείς τη δική του επιβίωση.

Μέσα σε αυτό το άναρχο περιβάλλον, όπου τα μεγάλα κράτη προσπαθούν να μεγιστοποιήσουν την ισχύ τους, καλούνται να ανταπεξέλθουν και να επιβιώσουν τα μικρά κράτη τα οποία βρίσκονται σε συνεχή πίεση από το διεθνές σύστημα βιώνοντας την διαρκή ανασφάλεια για την ακεραιότητα τους. Υιοθετώντας τις θέσεις του ρεαλισμού για έλλειψη ανώτερης αρχής στην διατήρηση της ειρήνης, τα μικρά κράτη καλούνται να ανταπεξέλθουν σε αυτό το άναρχο περιβάλλον, χωρίς να υπάρχει κάποιος να εγγυηθεί το ειρηνικό μέλλον τους.

Όπως αβίαστα προκύπτει από την ανάλυση της διεθνούς πολιτικής σκηνής σύμφωνα με τον δομικό ρεαλισμό, οι μεγάλες δυνάμεις είναι οι κύριοι παράγοντες στην παγκόσμια πολιτική και λειτουργούν σε ένα άναρχο σύστημα. Μέχρι πρόσφατα, το μεγάλο μέγεθος ενός κράτους θεωρείτο ως πλεονέκτημα για την επιρροή του στη διεθνή σκηνή και τις σχέσεις του με τα άλλα κράτη, καθώς και η αντίληψη ότι η δημιουργία μεγάλων οντοτήτων, σε αντίθεση με τα μικρά κράτη, αποτελούσε ένα αποτελεσματικό και πρακτικό μέσο για την αποφυγή του πολέμου.¹⁰ Εντούτοις οι συλλογικές οντότητες του διεθνούς συστήματος χαρακτηρίζονται από διαφορετικότητα ως προς το μέγεθος, την οργάνωση, την οικονομική, τεχνολογική και πολιτική τους εξέλιξη, και την ισχύ τους. Οι οντότητες αυτές μπορούν να διακριθούν σε μεγάλα, μεσαία και μικρά κράτη¹¹. Έχει γίνει μεγάλη προσπάθεια για την θεωρητική προσέγγιση του τί είναι μικρό κράτος και ποιοι παράγοντες μπορούν να ληφθούν υπόψη τον προσδιορισμό του. Ωστόσο, κάθε αναλυτής, στην προσπάθειά του να δώσει τον ορισμό για το τί είναι τελικά μικρό κράτος, διατυπώνει και μια νέα θεωρία μέσα από την οπτική με την οποία προσεγγίζει το ερώτημα. Η αναφορά σε μια έννοια μεγέθους δεν μπορεί παρά να

---

⁸ Waltz, Kenneth Neal 1979

⁹ Mearsheimer, John J 2007

¹⁰ Baehr, Peter R 1975

¹¹ Kouskouvelis, E 2004

είναι σχετική. Ως μικρό μπορεί να οριστεί αυτό που δεν είναι μεγάλο αλλά ούτε και μεσαίο. Συνεπώς, όπως εύστοχα διακρίνει ο Η. Κουσκουβέλης¹², «ο ορισμός του μικρού είναι αποτέλεσμα σύγκρισης και κατηγοριοποίησης ενώ κάθε απόπειρα ορισμού ενός κράτους ως μικρού δεν μπορεί παρά να είναι συγκυριακή και ad hoc».

Το αρχικό κύμα μελετών για τα μικρά κράτη έλαβε χώρα κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και επικεντρώθηκε σε μεγάλο βαθμό στην επιβίωση των μικρών κρατών στο διπολικό διεθνές σύστημα (ΗΠΑ-ΕΣΣΔ), στο οποίο κυριαρχούσαν οι υπερδυνάμεις. Το δεύτερο κύμα έλαβε χώρα στη μεταψυχροπολεμική εποχή και επικεντρώθηκε στον πολλαπλασιασμό των μικρών κρατών παγκοσμίως, και ιδιαίτερα στη ανατολική Ευρώπη και την Ε.Ε, ιδιαίτερα μετά την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991. Ως απλούστερος τρόπος για να ορίσουμε τα μικρά κράτη είναι να τα δούμε ως εκείνα τα κράτη που δεν είναι μεγάλες δυνάμεις. Αυτός είναι ο ορισμός που προκύπτει άμεσα από την ιστορική εξέλιξη του 19ου και του 20ου αιώνα, όταν ο αριθμός των μικρών κρατών αυξήθηκε απότομα ως συνέπεια της αποαποικιοποίησης και της διάλυσης των αυτοκρατοριών¹³. Οι θεωρητικοί, όμως των διεθνών σχέσεων, προσπάθησαν να δώσουν στο ζήτημα ένα πιο στοχευμένο ορισμό με αποτέλεσμα να διχαστούν σχετικά με τον τρόπο που έπρεπε να προσεγγιστεί το ζήτημα.

Από την μια, θεωρητικοί όπως οι R. Keohane, R. Rothstein και C. Archer, A. Wivell και A. Bailes, προσπαθούν να εξετάσουν το θέμα με ένα περίπλοκο τρόπο, που πολλές φορές είναι διφορούμενος και δύσκολος να εφαρμοστεί. Ο Keohane¹⁴ ορίζει ως μικρό κράτος «ένα κράτος του οποίου οι ηγέτες θεωρούν ότι δεν μπορεί ποτέ, ενεργώντας μόνο του ή σε μια μικρή ομάδα, να έχει σημαντικό αντίκτυπο στο σύστημα» και «ένα κράτος που αναγνωρίζει ότι δεν μπορεί να αποκτήσει ασφάλεια κυρίως χρησιμοποιώντας τις δικές του δυνατότητες και ότι πρέπει να βασίζεται ουσιαστικά στη βοήθεια άλλων κρατών, θεσμών, διαδικασιών ή εξελίξεων για να το κάνει. Η πίστη του μικρού κράτους στην αδυναμία του να στηριχθεί στα δικά του μέσα πρέπει επίσης να αναγνωριστεί από τα άλλα κράτη που εμπλέκονται στη διεθνή πολιτική». Ο Rothstein¹⁵, ορίζει το μικρό κράτος ως «ένα κράτος που αναγνωρίζει ότι δεν μπορεί να αποκτήσει ασφάλεια κυρίως χρησιμοποιώντας τις δικές του δυνατότητες και ότι πρέπει να βασίζεται ουσιαστικά στη βοήθεια άλλων κρατών, θεσμών, διαδικασιών ή εξελίξεων για να το κάνει» και επισημαίνει τρία χαρακτηριστικά του μικρού κράτους. Πρώτον, ένα μικρό κράτος χρειάζεται εξωτερική βοήθεια. Οι ηγέτες των μικρών και μεσαίων δυνάμεων συνειδητοποιώντας ότι αν και μπορεί να είναι σε θέση να κάνουν λίγα μαζί, δεν μπορούν να κάνουν ουσιαστικά τίποτα χωριστά. Για τον λόγο αυτό προχωρούν σε ένταξη σε διεθνείς οργανισμούς όπου μπορούν να επιχειρήσουν να προωθήσουν

---

¹² Κουσκουβέλης, Ηλίας 2009

¹³ Neumann, I.B., Gstöhl S. 2004

¹⁴ Keohane, Robert O 1969}

¹⁵ Rothstein, Robert L 1968

συμπεριφορές ευνοϊκές για την επιβίωσή τους που διαμορφώνονται σε μεγάλο βαθμό από τους ίδιους. Δεύτερον έχει στενό περιθώριο ασφαλείας, με λίγο χρόνο για τη διόρθωση λαθών. Το δίλημμα της ασφάλειας είναι ιδιαίτερα οξύ για τα μικρά κράτη που δεν έχουν την πολυτέλεια να εξαπατηθούν και είναι λιγότερο πιθανό να προστατευτούν από τις συνέπειες λαθών της εξωτερικής τους πολιτικής. Σε αντίθεση με τις μεγάλες δυνάμεις, τα μικρά κράτη στερούνται περιθώριο χρόνου και λάθους όταν ανταποκρίνονται σε εξωτερικές προκλήσεις.¹⁶ Και, τρίτον, οι ηγέτες του κράτους βλέπουν την αδυναμία του ως ουσιαστικά αμετάβλητη, λόγω της γεωγραφικής έκτασης της χώρας, του πληθυσμού και της σχετικά μειωμένης δυνατότητας επιρροής τους. Οι Archer, Wivell και Bailes¹⁷ ορίζουν ως μικρά κράτη «εκείνα τα κράτη που δεν είναι μεγάλες δυνάμεις, με άλλα λόγια, πολύ αδύναμα για να κάνουν τη διαφορά στη διεθνή τάξη ή να αλλάξουν τους κανόνες της». Ως χαρακτηριστικό των μικρών κρατών, οι Archer, Wivell και Bailes αναφέρουν ότι είναι «ένα πιο αδύναμο κράτος σε μια ασύμμετρη σχέση, που δεν είναι σε θέση να αλλάξει τη φύση ή τη λειτουργία της σχέσης από μόνο του». Μια τέτοια «αδυναμία» ενός μικρού κράτους μπορεί να αποδοθεί στα ποσοτικά χαρακτηριστικά του, δηλαδή το μικρό μέγεθος της επικράτειας, τον πληθυσμό, την οικονομία ή την πολύ περιορισμένη στρατιωτική ικανότητα. Με άλλα λόγια, ένα μικρό κράτος αδυνατεί να υπερασπιστεί τα εθνικά του συμφέροντα με δικά του πολιτικά ή στρατιωτικά μέσα.¹⁸ Ο Marshall Singer¹⁹ λαμβάνοντας υπόψη τις δυσκολίες στην λειτουργικότητα των εννοιών και την μεγάλη ποικιλία των κριτηρίων που μπορούν να τεθούν στρέφει την προσοχή του σε «αδύναμα» και όχι σε «μικρά» κράτη. Με αυτόν τον τρόπο αποφεύγει το δίλημμα που έπρεπε να αντιμετωπίσουν άλλοι συγγραφείς - ότι ένα κράτος μπορεί να έχει μεγάλο πληθυσμό όπως η Ινδία ή μεγάλη επικράτεια όπως η Αυστραλία και η Βραζιλία, αλλά να είναι οικονομικά και στρατιωτικά λιγότερο ισχυρό από τα κράτη με μικρότερο πληθυσμό ή επικράτεια. Υπάρχουν «μικρές» ανεπτυγμένες χώρες με υψηλό κατά κεφαλήν ΑΕΠ, όπως η Ολλανδία και η Ελβετία που είναι, οικονομικά τουλάχιστον, πιο ισχυρές από πολλά «μεγαλύτερα» κράτη.

Από την άλλοι θεωρητικοί όπως ο David Vital²⁰, προτείνουν να οριστούν τα μικρά κράτη λαμβάνοντας υπόψη αντικειμενικούς παράγοντες, όπως το μέγεθος του πληθυσμού, με βάση ότι αυτό παρέχει μια ένδειξη του αποθέματος ανθρώπινου κεφαλαίου και μια κατά προσέγγιση του μεγέθους της εγχώριας αγοράς. Αυτό το κριτήριο έχει συμπληρωθεί κατά καιρούς ανά έκταση γης και από το συνολικό εισόδημα (μετρούμενο ως ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ)). Ο ίδιος πρότεινε να ορίζονται ως μικρά κράτη, σε περίπτωση οικονομικά προηγμένων χωρών, τα κράτη με πληθυσμό μικρότερο από δέκα έως δεκαπέντε εκατομμύρια,

---

¹⁶ Jervis, Robert 1978

¹⁷ Wivel A., Bailes A. J., Archer C. 2014

¹⁸ Vaicekauskaitė, Živilė 2017

¹⁹ Baehr, Peter R 1975

²⁰ Vital, David 1967

ενώ στην περίπτωση αναπτυσσομένων χωρών, αυτά με πληθυσμό λιγότερο από είκοσι με τριάντα εκατομμύρια. Η λύση αυτή αν και σαφής και ξεκάθαρη είναι ταυτόχρονα αυθαίρετη και δύσκολο να υπερασπιστεί. Το πρόβλημα έγκειται ότι ακόμα και αν οριστούν αριθμητικά μοντέλα για τον προσδιορισμό του μεγέθους του κράτους δεν θα είναι ξεκάθαρη η διαχωριστική γραμμή μεταξύ «μικρών» και «μεγάλων» ή ακόμα «μικρών», «μεσαίων» και «μεγάλων», έννοιες που υπόκεινται σε μεγάλες διαφορές στην ερμηνεία. Συνεπώς, η χρήση του μεγέθους του πληθυσμού ή των στρατιωτικών δαπανών, αντί για οικονομικούς δείκτες, δεν λύνει το πρόβλημα. Δεν υπάρχει κανένας λόγος για τον οποίο μια χώρα με είκοσι εκατομμύρια κατοίκους θα πρέπει να είναι μεγάλη δύναμη και μια χώρα με δεκαοχτώ εκατομμύρια να είναι ένα μικρό κράτος ή γιατί το νούμερο πέντε στην Ευρώπη μετρημένο σε όρους στρατιωτικών δαπανών να χαρακτηρίζεται ως μεγάλη δύναμη και το νούμερο έξι δεν θα έπρεπε.

Μια τρίτη θεωρία, συνδυασμού των πιο πάνω, αφορά στην μέτρηση του συντελεστή ισχύος κάθε κράτους. Σύμφωνα με τον Η. Κουσκουβέλη²¹, οι συντελεστές ισχύος χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι υλικοί συντελεστές, που περιλαμβάνουν τον πληθυσμό, τις πηγές πλούτου, τις ένοπλες δυνάμεις και την γεωγραφία ενός κράτους. Με τον όρο «γεωγραφία» συμπεριλαμβάνουμε την εδαφική έκταση μιας χώρας, τη θέση της στο γεωπολιτικό περιβάλλον της και στο ευρύτερο διεθνές σύστημα, τη μορφολογία του εδάφους και το κλίμα της και όλα σε συνάρτηση με το ευρύτερο πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο και την εξέλιξη της τεχνολογίας. Στην δεύτερη κατηγορία συναντάμε τους λειτουργικούς συντελεστές, παράγοντες δηλαδή που επηρεάζουν τη λειτουργία ενός κράτους, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό του. Πρόκειται για το πολιτικό του σύστημα, τη διοίκησή του, την ικανότητα στρατιωτικής κινητοποίησης και την πολιτικοοικονομική θέση του στο διεθνές σύστημα. Τέλος, ως υποκειμενικοί συντελεστές ορίζονται εκείνοι που συνδέονται με το πρόσωπο ή την ψυχосύνθεση των ατόμων, των ομάδων ή των λαών των κρατών, καθώς και με την άποψη τρίτων για αυτούς. Τέτοιοι είναι η ηγεσία και το διεθνές κύρος του κράτους. Στην περίπτωση που μας απασχολεί, η Κύπρος, στο πλαίσιο του διεθνούς συστήματος αλλά και της ΕΕ, είναι από κάθε άποψη ένα μικρό κράτος. Λαμβάνοντας υπ' όψη, για παράδειγμα, την έκταση, τον πληθυσμό, το ΑΕΠ, αλλά και την άποψη τρίτων για την Κυπριακή Δημοκρατία, θα μπορούσαμε να την ορίσουμε ως ένα πολύ μικρό κράτος²².

Σε αυτό το πλαίσιο, τα μικρά κράτη επιχειρούν, όπως πολλά μεσαία ή και μεγάλα, εξωτερική ενδυνάμωση και υποστηρίζουν την συμμετοχή σε διεθνούς οργανισμούς και καθεστώτα, εφόσον θεωρούν ότι έτσι μπορούν να ασκήσουν επιρροή μεγαλύτερη από αυτήν που τους επιτρέπει η ισχύς τους στο διεθνές σύστημα, και επιπλέον να διαμορφώσουν κανόνες²³. Τέτοιοι οργανισμοί

---

²¹ Κουσκουβέλης, Ηλίας 2009

²² Archer, Clive 2006

²³ Keohane, Robert O 1969

αποτελούν η Ένωση Μικρών Νησιωτικών Κρατών (AOSIS), η Κοινοπολιτεία των Εθνών και η δημιουργία του Φόρουμ των Μικρών Κρατών (SSF) από την Παγκόσμια Τράπεζα. Το SSF αποτελείται από 50 μέλη, συμπεριλαμβανομένων 42 χωρών που ταξινομούνται ως Μικρές Πολιτείες σύμφωνα με τον ορισμό της Παγκόσμιας Τράπεζας, δηλαδή με πληθυσμό 1,5 εκατομμυρίου ή λιγότερο και οκτώ άλλα μέλη του Φόρουμ Μικρών Κρατών με πληθυσμό μεγαλύτερο από 1,5 εκατομμύριο που μοιράζονται παρόμοιες προκλήσεις.²⁴ Στο φόρουμ αυτό συμμετέχουν και η Κύπρος με την Εσθονία με πληθυσμούς 888.005 και 1.328.889 αντίστοιχα²⁵. Τα ενδιαφέροντά τους, ωστόσο, εκ των πραγμάτων, είναι πολύ πιο περιορισμένα από αυτά των Μεγάλων Δυνάμεων. Επικεντρώνονται στις σχέσεις με τα γειτονικά τους κράτη και, συχνά, ο ρόλος που επιδιώκουν να παίξουν είναι αυτός του γεφυροποιού ή του μεσολαβητή²⁶.

Ανατρέχοντας στο νεοκλασικό ρεαλισμός για την εξωτερική πολιτική των κρατών, υποστηρίζει ότι το εξωτερικό περιβάλλον ασφάλειας στο οποίο βρίσκεται το κράτος επηρεάζει την εξωτερική πολιτική του κράτους, αλλά δεν την καθορίζει²⁷. Ο ίδιος ο Waltz²⁸ τόνισε ότι «κάθε κράτος καταλήγει σε πολιτικές και αποφασίζει για ενέργειες σύμφωνα με τις δικές του εσωτερικές διαδικασίες, αλλά οι αποφάσεις του διαμορφώνονται από την ίδια την παρουσία άλλων κρατών καθώς και από τις αλληλεπιδράσεις μαζί τους». Οι νεοκλασικοί ρεαλιστές θεωρούν τη δομή του διεθνούς συστήματος ως παροχή πληροφοριών στα κράτη σχετικά με το κόστος και τα οφέλη συγκεκριμένων τρόπων δράσης, αλλά το πώς αυτές οι πληροφορίες επεξεργάζονται και ταξινομούνται εξαρτάται από τον τρόπο που τα κράτη κατανοούν τον κόσμο, τις προτιμήσεις τους, τις ιδέες τους και την ηθική τους²⁹.

Από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τα μικρά κράτη στην Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη απολαμβάναν ειρήνη και σταθερότητα, καθώς δεν υπήρχε φόβος εισβολής ή απειλής τους. Η αυξανόμενη αλληλεξάρτηση, με την ένταξη πολλών μικρών κρατών στην Ευρωπαϊκή Ένωση, την υιοθέτηση κοινού νομίσματος, την ένταξη στο NATO, τις εμπορικές σχέσεις που αναπτύσσονται με τα γειτονικά κράτη και το μετασηματισμένο γεωπολιτικό περιβάλλον, με την διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, μείωσαν τον κίνδυνο στρατιωτικών εισβολών και διέυρυναν το περιθώριο ανεξαρτησίας όσον αφορά την εξωτερική πολιτική για τα μικρά κράτη. Με την αυξανόμενη σημασία των διεθνών οργανισμών, τα μικρά κράτη έχουν επίσης αποκτήσει νέες ευκαιρίες να ασκήσουν την επιρροή τους και να ενεργήσουν πιο συλλογικά στη διεθνή σκηνή. Ωστόσο, η τελευταία δεκαετία ήταν μια ταραχώδης περίοδος στη διεθνή πολιτική. Η αυξανόμενη επιθετικότητα της Ρωσίας και η προσάρτηση της Κριμαίας, έχει επικεντρώσει εκ νέου την

---

²⁴ THE WORLD BANK 2021

²⁵ Eurostat 2021

²⁶ Κουσκουβέλης, Ηλίας 2009

²⁷ Taliaferro, Jeffrey W 2006

²⁸ Waltz, Kenneth Neal 1979

²⁹ Kitchen, Nicholas 2010

προσοχή στα παραδοσιακά ζητήματα ασφάλειας. Τα μικρά ευρωπαϊκά κράτη άρχισαν να επαναξιολογούν τις στρατηγικές τους για την ασφάλεια καθώς βρέθηκαν για άλλη μια φορά αντιμέτωπες με ένα ριζικά τροποποιημένο στρατηγικό περιβάλλον. Για να ανταποκριθούν στις αναδυόμενες προκλήσεις, τα μικρά ευρωπαϊκά κράτη στην περιοχή της Βαλτικής Θάλασσας και στην Κεντρική Ευρώπη έχουν αρχίσει να αναθεωρούν τις πολιτικές ασφαλείας τους και να υιοθετούν νέα μέτρα για την αντιμετώπιση των αναδυόμενων ανασφαλειών.³⁰ Επιπλέον, τα μικρά κράτη σήμερα καλούνται να αντιμετωπίσουν νέες, μη παραδοσιακές προκλήσεις ασφάλειας, όπως η τρομοκρατία, οι περιβαλλοντικές καταστροφές, οι υβριδικές απειλές, οι επιθέσεις στον κυβερνοχώρο ή οι οικονομικές και κοινωνικές ευπάθειες. Οι υβριδικές απειλές ενσωματώνουν ένα πλήρες φάσμα διαφορετικών τρόπων πολέμου, συμπεριλαμβανομένων συμβατικών δυνατοτήτων, παράτυπων τακτικών και σχηματισμών, τρομοκρατικών ενεργειών συμπεριλαμβανομένης της αδιάκριτης βίας και εξαναγκασμού, και εγκληματικής αταξίας. Υπάρχουν διάφοροι ορισμοί των υβριδικών πολέμων. Σύμφωνα με τον Hoffman³¹ είναι «κάθε εχθρική ενέργεια στην οποία χρησιμοποιούνται ταυτόχρονα και προσαρμοστικά ένα συγχωνευμένο μείγμα συμβατικών όπλων, παράτυπων τακτικών, τρομοκρατίας και εγκληματικής συμπεριφοράς στον χώρο της μάχης για να επιτευχθούν οι πολιτικοί του στόχοι», ενώ σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας για την Αντιμετώπιση Υβριδικών Απειλών³², ο όρος υβριδική απειλή αναφέρεται σε μια «ενέργεια που διεξάγεται από κρατικούς ή μη φορείς, των οποίων στόχος είναι να υπονομεύσουν ή να βλάψουν έναν στόχο επηρεάζοντας τη λήψη των αποφάσεων του σε τοπικό, περιφερειακό, κρατικό ή θεσμικό επίπεδο. Τέτοιες ενέργειες είναι συντονισμένες και συγχρονισμένες και στοχεύουν σκόπιμα τα τρωτά σημεία των δημοκρατικών κρατών και των θεσμών».

Συγκρίνοντας τα μικρά κράτη παρατηρούμε ότι δεν διαφέρουν μόνο από τα μεγαλύτερα, αλλά και μεταξύ τους. Παρά τα κοινά χαρακτηριστικά τους, τα ίδια τα μικρά κράτη δεν ακολουθούν απαραίτητα την ίδια εξωτερική πολιτική. Υπάρχουν διαφορές στις αντιλήψεις τους, τις εγχώριες και διεθνείς συνθήκες, τα συμφέροντα και τα κίνητρα πίσω από τις αποφάσεις τους, με αποτέλεσμα διαφορετικές στρατηγικές εξωτερικής πολιτικής σε διάφορα μέρη του πλανήτη³³. Οι ανάγκες των μικρών κρατών μπορούν να βοηθήσουν στην καλύτερη κατανόηση των στρατηγικών της εξωτερικής πολιτικής τους. Ανάλογα με τις εσωτερικές και διεθνείς συνθήκες, τα μικρά κράτη επιλέγουν πολιτικές που αντικατοπτρίζουν καλύτερα τις ανάγκες τους και βοηθούν στην επίτευξη ευνοϊκών στόχων εξωτερικής πολιτικής.

Για τον λόγο αυτό, η ασφάλεια είναι πάντα ψηλά στην ημερήσια διάταξη των μικρών κρατών. Τα τρωτά σημεία και οι ασυμμετρίες ισχύος, ιδίως εάν βρίσκονται

---

³⁰ Vaicekauskaitė, Živilė Marija 2017

³¹ Hoffman, Frank G 2010

³² Hybrid CoE 2021

³³ Gignoux, Victor 2016

σε γεωγραφική εγγύτητα με μεγάλες δυνάμεις, αναγκάζουν τα μικρά κράτη στην αναζήτηση παροχής ασφάλειας³⁴. Μέσω ενός διεθνούς οργανισμού μπορούν να επιχειρήσουν να προωθήσουν συμπεριφορές ευνοϊκές για την επιβίωσή τους και να αναπτύξουν μια «διεθνή πολιτική κουλτούρα» που διαμορφώνεται σε μεγάλο βαθμό από τους ίδιους.³⁵ Σύμφωνα με τον Goetschel³⁶, το δίλημμα ασφαλείας ενός μικρού κράτους αποτελείται από δύο στοιχεία, την επιρροή και την αυτονομία. Τα μικρά κράτη επιδιώκουν τόσο να αυξήσουν την επιρροή τους όσο και να διατηρήσουν την αυτονομία τους. Δεδομένων των υφιστάμενων συνθηκών, τα μικρά κράτη επιλέγουν πολιτικές που αντικατοπτρίζουν καλύτερα τις ανάγκες τους, είτε έναν πιο παθητικό, ουδέτερο ρόλο είτε μια ενεργή δέσμευση. Όπως αναφέρει ο Thorhallsson³⁷, «τα μικρά κράτη χρειάζονται ένα ειρηνικό διεθνές σύστημα και εγγυήσεις ασφαλείας ισχυρών κρατών ή οργανισμών για να επιβιώσουν. Για την επίτευξη της ασφαλείας τους, τα μικρά κράτη μπορούν είτε να συνεργαστούν με μεγάλες δυνάμεις, είτε να ισορροπήσουν έναντι πιθανών απειλών, να αναπτύξουν στρατηγικές αντιστάθμισης κινδύνου ή να παραμείνουν ουδέτερα». Ο ίδιος υποστηρίζει ότι τα μικρά κράτη τείνουν να «υποτάσσονται σε κυρίαρχα κράτη» και, ως εκ τούτου, είτε ευθυγραμμίζονται με απειλητικές δυνάμεις είτε συνάπτουν συμμαχίες για να ισορροπήσουν ενάντια σε ισχυρούς παράγοντες. Οι συμμαχίες μπορεί να είναι διμερείς ή πολυμερείς, αποτελούμενες τόσο από μικρές όσο και από μεγάλες δυνάμεις. Ο Robert Osgood³⁸, ο οποίος ασχολήθηκε με την συμμετοχή των μικρών κρατών σε διεθνείς συμμαχίες υποστηρίζει ότι τα μικρά κράτη εντάσσονται σε αυτές επειδή επιτυγχάνεται η αύξηση εξουσίας, ο αλληλεπιδραστικός έλεγχος, η προώθηση διεθνούς τάξης και η εσωτερική ασφάλεια, τα οποία θεωρεί ιδιαίτερα σημαντικά για τα μικρά κράτη. Ο Rothstein³⁹, έχοντας μελετήσει τα μικρά κράτη, αναφέρει ότι τα διαπραγματευτικά πλεονεκτήματα που μπορεί να προκύψουν από την συμμετοχή σε μια νέα συμμαχία και τα πολιτικά και ψυχολογικά πλεονεκτήματα που προκύπτουν με την συμμετοχή ενός ισχυρού κράτους διαδραματίζουν καταλυτικό παράγοντα για την ένταξη των μικρών κρατών σε αυτή. Τα μικρά κράτη πρέπει να προτιμούν μεικτές, πολυμερείς συμμαχίες. Παρέχουν τα περισσότερα οφέλη όσον αφορά την ασφάλεια και την πολιτική επιρροή.

Οι συμμαχίες συνήθως συγκεντρώνουν μέλη με παρόμοια στρατηγικά ενδιαφέροντα και ιδεολογίες και αλληλοενισχύονται. Οι συμμαχίες μπορεί να είναι αμυντικές ή επιθετικές, με σκοπό να επιτεθούν σε τρίτους ή να στοχεύουν στην υπεράσπιση των μελών του σε περίπτωση επίθεσης. Οι σύγχρονες συμμαχίες έχουν θεσμοθετηθεί σε μεγάλο βαθμό με μια επίσημη συλλογική δέσμευση να

---

³⁴ Wrange, Jana 2019

³⁵ Keohane, Robert O 1969

³⁶ Goetschel, Laurent 1998

³⁷ Thorhallsson, Baldur 2017

³⁸ Durfey, RW 1969

³⁹ Rothstein, Robert L 1968

υπερασπιστούν τα κράτη μέλη του⁴⁰. Η ένταξη στη συμμαχία βοηθά τα μικρά κράτη να ασκήσουν επιρροή σε συγκεκριμένα ζητήματα εξωτερικής πολιτικής και να προωθήσουν το διεθνές τους καθεστώς πέρα από την ουδετερότητα ή τη μη ευθυγράμμιση. Τα πιο αδύναμα κράτη προσχωρούν σε συμμαχίες για να προστατευτούν από πιθανούς αντιπάλους και να αυξήσουν τη σταθερότητα τους. Η συμμετοχή σε μια συγκεκριμένη συμμαχία επιτρέπει επίσης την πρόσβαση σε διαβουλεύσεις και αυξάνει τις πιθανότητες απόκτησης πολιτικής υποστήριξης και στρατιωτικής βοήθειας από άλλους σημαντικούς εταίρους⁴¹. Οι αμυντικές συμμαχίες αυξάνουν επίσης την ασφάλεια και την αποτροπή των μικρών κρατών λόγω της δέσμευσής τους στη συλλογική άμυνα. Επιπλέον, η ευθυγράμμιση, με την πολιτική των συμμαχιών, μπορεί να τονώσει τα αδύναμα καθεστώτα και να αυξήσει τη βιωσιμότητά τους. Θα πρέπει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι η ένταξη σε συμμαχίες μπορεί να έχει και τα αρνητικά της. Σε αντάλλαγμα για προστασία, μεγαλύτερες δυνάμεις μπορεί να περιορίσουν την ελευθερία των μικρών κρατών να ελίσσονται πολιτικά ή να τα θέσουν υπό πρόσθετη πίεση παρεμβαίνοντας στις εσωτερικές ή εξωτερικές υποθέσεις τους⁴².

Το NATO είναι το καλύτερο παράδειγμα μιας σύγχρονης αμυντικής συμμαχίας που ιδρύθηκε ως απάντηση σε μια αναδυόμενη απειλή. Τα μικρά ευρωπαϊκά κράτη το έβλεπαν ως την κύρια εγγύηση ασφάλειας ικανή να εξισορροπήσει έναν πιθανό αντίπαλο. Με βάση κοινά συμφέροντα και αξίες το NATO ενώνει 29 κράτη μέλη, εκ των οποίων το ένα τρίτο είναι μικρά κράτη. Το NATO είναι ένα εξαιρετικά θεσμοθετημένο πλαίσιο με δέσμευση συλλογικής άμυνας που παρέχει στις χώρες σαφή οφέλη από την ένταξη. Από αυτή την άποψη, το NATO θεωρήθηκε από τα μικρά κράτη τόσο ως μια δυνητικά ισχυρότερη δύναμη για να ισορροπήσει ενάντια στον αντίπαλο και ως μια πλατφόρμα για την προώθηση του διεθνούς τους καθεστώτος.⁴³

Όσο αφορά τα μικρά κράτη μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η ανάπτυξη της Ένωσης την τελευταία δεκαετία έχει αλλάξει δραματικά τις συνθήκες για την εξωτερική συμπεριφορά των μικρών κρατών στην Ευρώπη. Η διεύρυνση της Ένωσης με την ένταξη το 1995 των Σουηδίας, Φινλανδίας και Αυστρίας, και το 2004, Πολωνίας, Ουγγαρίας, Σλοβενίας, Τσεχίας, Σλοβακίας, Εσθονίας, Λετονίας, Λιθουανίας, Κύπρου και Μάλτας, άλλαξαν την ισορροπία μεταξύ μικρών και μεγάλων μελών της ΕΕ. Οι μεταρρυθμίσεις σε εκλογικό, νομοθετικό και εκτελεστικό σώμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η υιοθέτηση της ειδικής πλειοψηφίας έχουν δημιουργήσει νέες ευκαιρίες και προκλήσεις για τα μικρά κράτη μέλη, αυξάνοντας την δυναμικότητα της επιρροής τους στους φορείς χάραξης πολιτικής και στρατηγικής της ΕΕ. Αυτές οι εξελίξεις έχουν δημιουργήσει νέες ευκαιρίες και προκλήσεις για τα μικρά κράτη αυξάνοντας τη ζήτηση από τους υπεύθυνους

---

⁴⁰ Walt, Stephen M 1997

⁴¹ Shou, A 1971

⁴² Thorhallsson, Baldur 2006

⁴³ Vaicekauskaitė, Živilė Marija 2017

χάραξης πολιτικής και τους διπλωμάτες για συνεκτικές και προσβάσιμες αναλύσεις των συνθηκών και των πιθανών στρατηγικών των μικρών κρατών στην ΕΕ.⁴⁴

Δεν είναι, όμως μόνο οι συντελεστές ισχύος που καθορίζουν τα μικρά κράτη μέσα στο διεθνές σύστημα. Ως αποτέλεσμα του μεγέθους της ισχύος τους και της διαφοράς τους από εκείνο των μεγάλων και των μεσαίων δυνάμεων, τα μικρά κράτη διαμορφώνουν και μια διαφορετική συμπεριφορά. Υπάρχουν διάφορες κοινοτοπίες σχετικά με την πολιτική των μικρών κρατών. Οι μελετητές κάνουν λόγο για τη σοφία των μικρών κρατών, την εξυπνάδα τους, την ευφυΐα τους. Η έμφαση τέτοιων προσεγγίσεων δίνεται στο γεγονός ότι, ενώ τα μικρά κράτη έχουν λίγες πιθανότητες να διαμορφώνουν την εκάστοτε τάξη, πολιτική ή ατζέντα, οδηγώντας τα να συμπεριφερθούν έτσι ώστε να τις αξιοποιούν προς όφελός τους. Η θεωρία για τα μικρά κράτη έχει δείξει ότι δεν είναι απλώς οι σκοτεινοί παράγοντες του διεθνούς συστήματος. Μπορεί να τους λείπει η σκληρή δύναμη, αλλά έχουν άλλα μέσα μέσω των οποίων μπορούν να αυξήσουν τη δύναμή τους. Σύμφωνα με τον Joenniemi⁴⁵, το μικρό θα μπορούσε να είναι συνώνυμο του έξυπνου.

Ο Η. Κουσκουβέλης⁴⁶ προσπαθώντας να εξηγήσει τις προϋποθέσεις κάτω από τις οποίες τα μικρά κράτη, όχι μόνο μπορούν να επιβιώσουν αλλά και να κερδίσουν, κάνει έναν παραλληλισμό της διεθνούς σκηνης ως ωκεανού και των κρατών ως πλοία. «Υπάρχουν αεροπλανοφόρα, ιστιοφόρα αλλά και μικρές βάρκες». Οι βάρκες, υπογραμμίζει, δεν είναι εκ δημιουργίας καταδικασμένες να ναυαγήσουν στο ωκεανό. Αυτό που πρέπει να κάνουν είναι να μπορούν να διαβάσουν τον καιρό, να ερμηνεύουν ορθά την διεθνή πολιτική κατάσταση, να είναι καλά διαρθρωμένα και οργανωμένα, να ξέρουν τους περιορισμούς τους, να μπορούν να εκμεταλλεύονται την στιγμή όντας ευέλικτα, να ενισχύονται διαρκώς και να προσέχουν τις κινήσεις των μεγαλύτερων από αυτά πλοίων. Μόνο με τον συνδυασμό των πιο πάνω, συνεχίζει, ένα κράτος μπορεί να δημιουργήσει την υψηλή στρατηγική του, η οποία δεν αφορά κατ' ανάγκη στρατιωτικές δυνάμεις, αλλά στην αύξηση της οικονομικής και πολιτικής του ισχύος. Ο ίδιος σε άρθρο του για τα μικρά αλλά έξυπνα κράτη παρουσιάζει τα εργαλεία τα οποία έχουν τα κράτη στην διάθεση τους για «να λειτουργούν ως ανθεκτικά παρά ως ευάλωτα και ενεργητικά παρά ως παθητικά μέλη της διεθνούς κοινότητας»⁴⁷. Το πρώτο και σημαντικότερο αναδεικνύει την διπλωματία. Ένας άλλος παράγοντας που δίνει τη δυνατότητα σε ένα μικρό κράτος, να ενισχύσει την θέση του, είναι η γεωγραφική εγγύτητα σε περιοχές σύγκρουσης και σημασίας μεταξύ και προς τις μεγάλες δυνάμεις όπως επίσης και οι διαθέσιμοι φυσικοί πόροι, οι οποίοι, μπορούν να χρησιμοποιηθούν από το μικρό κράτος ως διαπραγματευτικό εργαλείο για την απόκτηση πλεονεκτικής θέσης. Θα πρέπει να θεωρήσουμε έξυπνη μια ικανή και αποφασιστική ηγεσία που επιτρέπει στα μικρά κράτη να «χτυπήσουν πάνω από

---

⁴⁴ Thorhallsson, Baldur 2006

⁴⁵ Joenniemi, Pertti 1998

⁴⁶ Ηλίας Κουσκουβέλης 2011

⁴⁷ Kouskouvelis, Ilias I 2016

το βάρος τους», να επιδιώξουν τους στόχους τους και να ικανοποιήσουν τα συμφέροντά τους έναντι των ισχυρότερων δρώντων. Στη συνέχεια, υποστηρίζει ότι θα πρέπει να δοθεί ευρύτερο νόημα στην λέξη «έξυπνο» πέρα από την ευελιξία ή την προσαρμοστικότητα.

Η προσέγγιση του έξυπνου κράτους υποδεικνύει μια σειρά από σημαντικά χαρακτηριστικά μιας βέλτιστης στρατηγικής μικρών κρατών. Μέσα από την πιο πάνω παρουσίαση των θεωρητικών προσεγγίσεων για το θέμα των μικρών κρατών, έγινε αντιληπτό ο λεπτός ρόλος που καλούνται να διαδραματίσουν στο διεθνές πολιτικό σκηνικό, αλλά και οι μεγάλες δυνατότητες που τους δίνονται αν αυτά ξεφύγουν από το μικρό και υιοθετήσουν μια έξυπνη πολιτική στρατηγική.

Ιωάννης Χριστοφίδης

Κεφάλαιο 2:Εσθονία

Η Εσθονία αποτελεί την μια εκ των δύο περιπτώσεων οι οποίες θα εξεταστούν στην παρούσα εργασία. Αρχικά, θα γίνει μια σύντομη ανασκόπηση σχετικά με το μέγεθος της χώρας, την σύσταση του πληθυσμού της, την στρατιωτική ισχύ και την οικονομική της κατάσταση, ώστε, στη συνέχεια να ανατρέξουμε στο ποια ζητήματα καλείτε να επιλύσει ως χώρα, για ποιο λόγο η Ρωσία την παρενοχλεί συστηματικά και ποια διαβήματα κάνει ως προς την εξωτερική και την αμυντική της πολιτική.

Η Εσθονία είναι μια μικρή χώρα από άποψη γεωγραφικού μεγέθους, πληθυσμού και βαθμού επιρροής στις διεθνείς σχέσεις. Σύμφωνα με τη θεωρία μικρών κρατών, τα μικρά κράτη παρουσιάζουν πολλές κοινές συμπεριφορές εξωτερικής πολιτικής. Έχουν χαμηλό επίπεδο συμμετοχής στις παγκόσμιες υποθέσεις, αντιμετωπίζουν ένα στενό εύρος θεμάτων εξωτερικής πολιτικής και περιορίζουν την δράση τους στην άμεση γεωγραφική τους αρένα. Τείνουν να χρησιμοποιούν διπλωματικά και οικονομικά μέσα, σε αντίθεση με στρατιωτικά μέσα, στην εξωτερική πολιτική τους, δίνουν έμφαση στο διεθνές δίκαιο, διασφαλίζουν πολυεθνικές συμφωνίες και εντάσσονται σε πολυεθνικούς θεσμούς όποτε είναι δυνατόν. Επίσης, βασίζονται σε υπερδυνάμεις για την προστασία της και την λήψη πόρων, συνεργάζονται και αποφεύγουν την σύγκρουση με άλλους και δίνουν έμφαση στην εξωτερική τους πολιτική για την διασφάλιση της φυσικής και πολιτικής ασφάλειας και επιβίωσης.⁴⁸

Με την επανίδρυση ενός ανεξάρτητου κράτους το 1991, υπήρχαν τρεις βασικές επιλογές πολιτικής ασφαλείας στη διάθεση της Εσθονίας, να παραμείνει ουδέτερη, να συνεργαστεί περιφερειακά με την Φινλανδία, τη Λετονία και τη Λιθουανία σε θέματα ασφαλείας ή να ενσωματωθεί σε δυτικούς θεσμούς ασφαλείας όπως η ΕΕ, ο Οργανισμός Βορειοατλαντικής Συμμαχίας (NATO) και την τότε Δυτικοευρωπαϊκή Ένωση (ΔΕΕ). Η Εσθονία, ακολούθησε μια ατζέντα εξωτερικής πολιτικής που μπορεί να συνοψιστεί με μια αρχή και έναν στόχο «ποτέ ξανά μόνη» που σημαίνει μέγιστη ενσωμάτωση σε Δυτικούς οργανισμούς με σκοπό να τοποθετηθεί στη Δύση. Σύμφωνα με τον Vahur Made⁴⁹, κατά την πρώτη περίοδο ανεξαρτησίας, η Εσθονία ακολούθησε μια εξωτερική πολιτική βασισμένη στις διμερείς σχέσεις, η οποία έχει αντικατασταθεί από μια ισχυρή πολυμερή εξωτερική πολιτική. Λόγω της γεωπολιτικής της θέσης, η Εσθονία μπόρεσε να επιδιώξει διπλή εξωτερική πολιτική ταυτότητα - Βαλτική και Σκανδιναβική, συνήθως εστιασμένη στη σκανδιναβική που έχει ελαφρώς αντικατασταθεί από την "ευρωπαϊκή". Η γεωγραφία, το μέγεθος και η ιστορία έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην υιοθέτηση μιας γραμμής εξωτερικής πολιτικής με δυτικό προσανατολισμό. Ως εκ τούτου, ως μια μικρή χώρα σε μια περίπλοκη στρατηγική θέση στον γεωπολιτικό χώρο, η Εσθονία έχει εισχωρήσει σε συλλογικά συστήματα, πιστεύοντας ότι είναι

---

⁴⁸ Hey, Jeanne AK 2003

⁴⁹ Sulg, Mari-Liis 2020

ο μόνος τρόπος για να εξασφαλίσει την ανεξαρτησία και την κυριαρχία της. Οι Εσθονοί εμπειρογνώμονες της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφαλείας θεωρούσαν ως επί το πλείστον την ΕΕ ως εγγυητή της ήπιας ασφάλειας. Η ίδια εξήγηση μπορεί να προσαρμοστεί και σε συμμαχίες ασφαλείας. Με την επιλογή για ένταξη στο NATO, η Εσθονία αποκρατικοποίησε την πολιτική ασφαλείας και άμυνας, η οποία έγινε μέρος του συστήματος συλλογικής άμυνας του NATO. Η ένταξη στο NATO θεωρήθηκε ως λύση για την αντιμετώπιση του ελλείμματος ασφαλείας που παρουσιάστηκε μετά την ανεξαρτησία της Εσθονίας. Στόχος των Εσθονών πολιτικών ήταν να αποκτήσουν εγγυήσεις για την ασφάλεια της Εσθονίας, κυρίως, κατά της Ρωσίας.⁵⁰ Ως πλήρες μέλος της ΕΕ και του NATO, η Εσθονία πέτυχε τελικά την «επιστροφή στην Ευρώπη» μετά τη «σκοτεινή περίοδο» υπό σοβιετική κατοχή κατά το δεύτερο μισό του 20ου αιώνα. Χωρίς αμφιβολία, η εξωτερική πολιτική της Ρωσίας καλείται να συμβιβαστεί με το γεγονός ότι οι τρεις πρώην Σοβιετικές Δημοκρατίες της Βαλτικής πρέπει να αντιμετωπίζονται ως χώρες που ανήκουν στην δύση. Ωστόσο, το γεγονός ότι η Εσθονία αποτελεί μέλος της θεσμοποιημένης «Δύσης» σε στρατιωτικούς και οικονομικούς όρους δεν την απάλλαξε από την εξάρτηση της, τουλάχιστον ανεπίσημα, από τον «ανατολικό γείτονα».

Πριν από την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, τα τρία κράτη της Βαλτικής συνεργάστηκαν στενά στην προσπάθεια απελευθέρωσής τους από την Σοβιετική κυριαρχία. Το 1990 δημιουργήθηκε το Συμβούλιο Βαλτικών Κρατών. Η συνεργασία μεταξύ των τριών χωρών συνεχίστηκε και μετά την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας τους. Οι τρεις δημοκρατίες της Βαλτικής απολαμβάνουν στενούς οικονομικούς δεσμούς, τόσο με την Λετονία όσο και με την Λιθουανία, συγκαταλέγοντας τις στους δέκα σημαντικότερους εμπορικούς της εταίρους. Το γεγονός αυτό βασίστηκε στα παρόμοια προβλήματα ασφαλείας, όπως συνεχής παρουσία ρωσικών στρατευμάτων εντός της επικράτειάς τους ακόμα και μετά την ανεξαρτησία τους και τη κοινή επιθυμία να ξεφύγουν από την σφαίρα επιρροής της Ρωσίας. Ουσιαστικά η στρατιωτική συνεργασία της Βαλτικής ξεκίνησε λόγω του μικρού μεγέθους, της ατομικής αδυναμίας και της στρατιωτικής ευπάθειας και των τριών χωρών. Η δημιουργία σχεδίων στρατιωτικής συνεργασίας της Βαλτικής κατέδειξε τη βούληση των χωρών να συνεργαστούν σε θέματα ασφαλείας, αλλά και εξυπηρέτησε την ενίσχυση της εθνικής ετοιμότητας και των αμυντικών δυνατοτήτων των χωρών. Ο κύριος στόχος αυτής της συνεργασίας ήταν η προετοιμασία για ένταξη στο NATO, καθώς ήταν κατανοητό ότι τρία αδύνατα κράτη δεν ισοδυναμούσαν με ένα ισχυρό⁵¹.

Η συνεργασία της Εσθονίας με την Φινλανδία δεν θα μπορούσε να μην επιτευχθεί εφόσον και για τις δύο αυτές χώρες η απειλή ήταν κοινή. Η συνεργασία της Εσθονίας με την Φινλανδία για θέματα ασφαλείας ξεκίνησε το 1992 καθώς η

---

⁵⁰ Kaldas, Kai-Helin 2006

⁵¹ Kaldas, Kai-Helin 2006

Εσθονία είχε ζητήσει υποστήριξη από την Φινλανδία σχετικά με θέματα ασφάλειας και άμυνας αμέσως μετά την ανάκτηση της ανεξαρτησίας της. Η συνεργασία είχε κυρίως τη μορφή εκπαιδευτικής βοήθειας, επειδή η εκπαίδευση αξιωματικών δεν ήταν ακόμα διαθέσιμη στην Εσθονία. Ο λόγος που οι Φινλανδοί παρείχαν εκπαιδευτική βοήθεια οφείλεται στο γεγονός ότι η Εσθονία πολλές φορές θεωρείτο ως η νότια πλευρά της φινλανδικής άμυνας. Το 1996 η Φινλανδία ξεκίνησε το “Estonian Project”, με το οποίο βοήθησε την ανάπτυξη της αμυντικής δύναμης της Εσθονίας. Ο στόχος του έργου ήταν να καθοδηγήσουν τους Εσθονούς να βρουν τις κατάλληλες διαδικασίες και αρχές για αυτούς χρησιμοποιώντας την Φινλανδία ως παράδειγμα.⁵² Η Εσθονία υιοθέτησε την έννοια της συνολικής άμυνας ως τον ακρογωνιαίο λίθο της στρατηγικής ασφαλείας της. Η ιδέα αυτή επιλέχθηκε δεδομένου ότι η Εσθονία δεν είχε καμία άλλη χώρα ή οργανισμό για να βασιστεί σε περιόδους ανάγκης. Η επιλογή της χρήσης του φινλανδικού μοντέλου λειτούργησε χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα μέχρι το 1993, όταν η Εσθονία άρχισε να εξετάζει το ενδεχόμενο για είσοδο στο NATO. Η αλλαγή που ουσιαστικά έγινε για την ευθυγράμμιση της με αυτή του NATO ήταν η υιοθέτηση ως στρατιωτικής στρατηγικής της συλλογικής ασφάλειας, η οποία είναι επί του παρόντος η κύρια έννοια ασφαλείας για το NATO⁵³.

Η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης άφησε τα κράτη της Βαλτικής χωρίς ουσιαστικά εθνικούς στρατούς, κατάλληλες εγκαταστάσεις ή διαθέσιμο προσωπικό. Υπήρχαν, ωστόσο, αμφιβολίες για το αν τελικά η Εσθονία χρειαζόταν ένοπλες δυνάμεις. Αυτές οι αμφιβολίες οφείλονταν στο γεγονός ότι ήταν σχεδόν αδύνατο να προστατευτεί όλη η επικράτειά τους. Η απουσία οποιασδήποτε συμφωνίας μεταξύ των δύο κρατών δημιουργεί και τις προϋποθέσεις για περαιτέρω παρέμβαση της Ρωσίας μέσα από προκλήσεις και απειλές, συμβατικές και υβριδικές, προσπαθώντας να επιβάλει την άποψη της εγείροντας θέματα ασφάλειας στην Εσθονία. Η Εσθονία, ωστόσο, δεν επέλεξε τον δρόμο της ουδετερότητας αλλά επέλεξε να φτιάξει τον δικό της στρατό. Το γεγονός αυτό δεν μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστους τους ηγέτες των ΗΠΑ, NATO και των κρατών της Βαλτικής, οι οποίοι έχουν παρατηρήσει την κλιμάκωση της ρωσικής στρατιωτικής δραστηριότητας στην περιοχή. Οι ειδικοί κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι η άμυνα των χωρών της Βαλτικής σε μια συμβατική στρατιωτική σύγκρουση με τη Ρωσία πιθανότατα θα ήταν δύσκολη και προβληματική. Σε αντίθεση, ωστόσο, με την Γεωργία και την Ουκρανία, τα κράτη της Βαλτικής είναι μέλη του NATO και πολλοί παρατηρητές υποστηρίζουν ότι η εγγύηση συλλογικής άμυνας του άρθρου 5 της συμμαχίας περιορίζει την πιθανή ρωσική επιθετικότητα στην περιοχή της Βαλτικής.⁵⁴ Αν και τα κράτη εκπληρώνουν τον στόχο του NATO, για δαπάνη άνω του 2% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος για την άμυνα, οι ένοπλες δυνάμεις τους παραμένουν σχετικά μικρές και στρατιωτικά περιορισμένες. Αμυντικοί

---

⁵² Kaldas, Kai-Helin 2005

⁵³ Männik, Erik 2013

⁵⁴ Cohen, Raphael S 2019

εμπειρογνώμονες υποστηρίζουν ότι οι ρωσικές δυνάμεις σταθμεύουν κοντά στην περιοχή της Βαλτικής, συμπεριλαμβανομένης της επιφάνειας πλοία, υποβρύχια και προηγμένα συστήματα αεράμυνας S-400, θα μπορούσαν «να επιτρέψουν στη Ρωσία να κλείσει αποτελεσματικά τη Βαλτική Θάλασσα και τους ουραμούς στις ενισχύσεις του NATO». Σύμφωνα με μια έκθεση της RAND που βασίζεται σε μια σειρά πολεμικών αγώνων που διοργανώθηκαν το 2014 και το 2015, ένα γρήγορο ρωσικό χτύπημα θα μπορούσε να φτάσει στην πρωτεύουσα της Εσθονίας σε 36-60 ώρες⁵⁵.

Κατά συνέπεια, ο αμυντικός σχεδιασμός των χωρών της Βαλτικής στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στην ένταξη των κρατών του NATO, ενώ η Εσθονία, έχει δώσει έμφαση στην ενεργό συμμετοχή στη συμμαχία μέσω διάφορων μέτρων όπως η συνεισφορά στρατευμάτων σε διάφορες αποστολές του NATO, Αφγανιστάν και Μάλι. Με στόχο την Αμυντική Συνεργασία και την βοήθεια ασφαλείας, η Εσθονία ανέπτυξε στενές συνεργασίες με τις Ηνωμένες Πολιτείες. Οι Ηνωμένες Πολιτείες και τα κράτη της Βαλτικής συνεργάζονται στενά στις αντίστοιχες διμερείς σχέσεις των κρατών εκτός και εντός του NATO, καθώς και στο πλαίσιο των σχέσεων ΗΠΑ-Ε.Ε. Η υπογραφή διμερών συμφωνιών έχουν ως στόχο την προώθηση της συνεργασίας στον τομέα της ασφάλειας, στη βελτίωση των δυνατοτήτων σε τομείς όπως ο θαλάσσιος τομέας, την ανταλλαγή πληροφοριών, την επιτήρηση και την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο. Επιπλέον, η συνεργασία αυτή επέφερε σημαντική βοήθεια στην ασφάλεια της Εσθονίας μέσω της ξένης στρατιωτικής χρηματοδότησης και των στρατιωτικών πωλήσεων στο εξωτερικό. Οι Ηνωμένες Πολιτείες παρέχουν σημαντική βοήθεια ασφαλείας στα κράτη της Βαλτικής, συμπεριλαμβανομένης της χρηματοδοτικής βοήθειας και των αμυντικών πωλήσεων, με σκοπό την ενίσχυση των στρατιωτικών τους δυνατοτήτων. Η ένταξη της Εσθονίας στο NATO, διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο στην ενίσχυση της ασφάλειας της χώρας. Στη σύνοδο κορυφής του NATO το 2016, οι σύμμαχοι συμφώνησαν να αναπτύξουν πολυεθνικά τάγματα σε καθεμία από τις χώρες της Βαλτικής και την Πολωνία. Το Ηνωμένο Βασίλειο ηγείται του τάγματος που έχει αναπτυχθεί στην Εσθονία. Επίσης οι αναπτύξεις αεροσκαφών από χώρες μέλη του NATO εκ περιτροπής, έχουν ως στόχο την περιπολία του εναέριου χώρου των χωρών της Βαλτικής. Από το 2014, η εστίαση των ΗΠΑ στην περιοχή της Βαλτικής έχει αυξηθεί, λόγω των ανησυχιών για πιθανές απειλές από τη Ρωσία. Οι εξελίξεις που σχετίζονται με τη Ρωσία και οι επιπτώσεις για την πολιτική των ΗΠΑ και το NATO πιθανότατα θα έχουν συνεχή σημασία για το Κογκρέσο. Η Εσθονία, η Λετονία και η Λιθουανία είναι κεντρικοί συνομιλητές και εταίροι στην εξέταση και την αντιμετώπιση αυτών των προκλήσεων όντας τα μόνα μετασοβιετικά κράτη που έχουν ενταχθεί στο NATO και την ΕΕ⁵⁶. Οι καλές σχέσεις μεταξύ των δύο χωρών απορρέουν άλλωστε και από την περιγραφή που αποδίδει σε αυτά το Υπουργείο Εξωτερικών των ΗΠΑ, ως ισχυρός, αποτελεσματικός και

---

⁵⁵ Henry Meyer 2016

⁵⁶ Mix, Derek E 2020

αξιόπιστος σύμμαχος που έχει συμβάλει στην προώθηση της ασφάλειας, της σταθερότητας, της δημοκρατίας και της ευημερίας στην Ευρώπη και πέρα από αυτήν⁵⁷. Πολλοί πολίτες των χωρών της Βαλτικής παραμένουν ευγνώμονες στις Ηνωμένες Πολιτείες επειδή υποστήριξαν σταθερά την ανεξαρτησία τους καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου και διαδραμάτισαν βασικό ρόλο στην προώθηση της αποκατάστασης της ανεξαρτησίας το 1991. Οι περισσότεροι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής στα κράτη της Βαλτικής τείνουν να βλέπουν τη σχέση των χωρών τους με τις Ηνωμένες Πολιτείες ως τον απόλυτο εγγυητή της ασφάλειάς τους έναντι πιέσεις ή πιθανές απειλές από τη Ρωσία. Εκτός από τη διατήρηση ενός προσανατολισμού υπέρ του NATO και της ΕΕ, τα κράτη της Βαλτικής προσπάθησαν να υποστηρίξουν τους στόχους της εξωτερικής πολιτικής και ασφάλειας των ΗΠΑ. Για παράδειγμα, έχουν συνεργαστεί στενά με τις Ηνωμένες Πολιτείες στο Αφγανιστάν, όπου τα τρία κράτη της Βαλτικής έχουν συνεισφέρει στρατεύματα σε αποστολές υπό την ηγεσία του NATO από το 2002-2003.⁵⁸ Οι τρεις χώρες ήταν επίσης χώρες εταίροι στον Παγκόσμιο Συνασπισμό για την ήττα του Ισλαμικού Κράτους, παρέχοντας προσωπικό, εκπαίδευση, όπλα και χρηματοδότηση για τις προσπάθειες αντιμετώπισης του Ισλαμικού Κράτους στο Ιράκ και τη Συρία από το 2014. Στο πλαίσιο της εισβολής της Ρωσίας στην Ουκρανία και των ανανεωμένων ανησυχιών για τη Ρωσία, τα κράτη της Βαλτικής αύξησαν σημαντικά τους αμυντικούς προϋπολογισμούς τους και προσπάθησαν να αποκτήσουν νέες στρατιωτικές δυνατότητες.⁵⁹ Σύμφωνα με την IISS, οι αμυντικές δαπάνες της Εσθονίας έφτασαν το 2.3% για το 2021. Οι ένοπλες δυνάμεις της χώρας σήμερα, έχουν συνολικά 7.100 ενεργό προσωπικό κατανεμημένο στα διάφορα σώματα και 17.500 εφέδρους⁶⁰, με υποχρεωτική στρατιωτική θητεία για άνδρες ηλικίας 18-27 ετών, με βασική θητεία οκτώ μηνών. Οι Εσθονικές Αμυντικές Δυνάμεις έχουν περιορισμένο απόθεμα σύγχρονων οπλικών συστημάτων της Σοβιετικής εποχής και πιο πρόσφατα απέκτησαν, σε μεγάλο βαθμό οπτικά συστήματα από χώρες της δυτικής Ευρώπης, ιδιαίτερα τη Γαλλία και την Ολλανδία (2021). Η Εσθονία έχει λάβει μέτρα για την αναβάθμιση του συστήματος αεράμυνας και τον εκσυγχρονισμό μιας σειράς εξοπλισμού επίγειου πολέμου, συμπεριλαμβανομένων των αντιαρματικών όπλων⁶¹.

Ένα ακόμη ζήτημα το οποίο καλείται να αντιμετωπίσει η Εσθονία είναι η αμφισβήτηση των συνόρων της, και η παραβίασή τους από την Ρωσία. Με την κατάρρευση του κομμουνιστικού κράτους και οι επακόλουθες διαδικασίες αποσύνθεσης και κρατικής οικοδόμησης που ακολούθησαν μετά τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης, σήμαιναν ότι η σημασία της εδαφικότητας στην Ανατολική Ευρώπη αυξήθηκε και έγινε σημείο σύγκρουσης. Από την κατάρρευση της

---

⁵⁷ U.S. Department of State 2020

⁵⁸ NATO 2020

⁵⁹ Mix, Derek E 2020

⁶⁰ IISS 2021

⁶¹ CIA 2021

Σοβιετικής Ένωσης το 1991, το ζήτημα της ακριβούς εδαφικής οριοθέτησης των συνόρων Εσθονίας και Ρωσίας υπήρξε πηγή διχόνοιας και συγκρούσεως μεταξύ των δύο κρατών και σημείο αντιπαράθεσης. Ο κύριος λόγος για αυτό ήταν οι αυθαίρετες μεταβιβάσεις εδαφών και η «διόρθωση» των συνόρων που έγινε από τη Σοβιετική κυβέρνηση λίγο μετά την κατάληψη των εδαφών της Βαλτικής. Η συνοριακή διαμάχη μεταξύ Εσθονίας και Ρωσίας περιστρέφεται γύρω από την περιοχή Jaanilinn / Ivangorod στην ανατολική όχθη του ποταμού Narva και τις περιοχές γύρω από το Petseri / Petchory νότια της λίμνης Peipus. Συνολικά, οι περιοχές αποτελούν περίπου 2500 τετραγωνικά χιλιόμετρα και αποτελούν το σύνολο των ανατολικών συνόρων της Εσθονίας. Σε σχέση με την αποκατάσταση της ανεξαρτησίας, η Δημοκρατία της Εσθονίας διεκδίκησε αυτές τις περιοχές λόγω της προηγούμενης ιδιοκτησίας της κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Κατά τη Σοβιετική περίοδο, και οι δύο περιοχές μεταφέρθηκαν ακούσια και ενσωματώθηκαν στη Ρωσική Σοβιετική Ομοσπονδιακή Σοσιαλιστική Δημοκρατία. Με την ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της, η Εσθονία υποστήριξε τις απόψεις της, σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, και ζήτησε την αποκατάσταση των συνόρων της όπως αυτά ήταν από την περίοδο του Μεσοπολέμου⁶². Σημαντική εξέλιξη στην γεφύρωση του χάσματος διαδραμάτισε η υπογραφή συνθήκης κατά τη διάρκεια του μήνα της 60ης επετείου του θριάμβου του Στάλιν επί του Χίτλερ. Εντούτοις, η Ρωσία απέσυρε την υπογραφή της, μετά την πρόσθεση ενός προοιμίου από το κοινοβούλιο της Εσθονίας, που αναφερόταν στη σοβιετική κατοχή. Στην πραγματικότητα, από εσθονική σκοπιά, το προοίμιο προσπαθούσε να φέρει τα επιβεβαιωμένα πλέον «σοβιετικά» σύνορα του 1944 σε συμφωνία με το σύνταγμα της Εσθονίας του 1992, το οποίο αναφέρεται στα σύνορα όπως είχε επιβεβαιωθεί στη συνθήκη ειρήνης του Tartu του 1920⁶³. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, η Εσθονία παραιτήθηκε από τις αρχικές της αξιώσεις και η σύναψη συμφωνίας αποτελεί αντικείμενο μεταξύ των μερών. Η αλλαγή στη θέση της Εσθονίας και της Λετονίας μπορεί, τουλάχιστον εν μέρει, να εξηγηθεί από την επιρροή της ΕΕ και του NATO, καθώς μια βασική απαίτηση για την ένταξη στην ΕΕ και το NATO είναι να μην έχει άλυτα συνοριακά ζητήματα η υποψήφια χώρα με τους γείτονές της. Ως αποτέλεσμα αυτής της κατάστασης, η Ρωσία δραστηριοποιείται έντονα στα σύνορα των δύο χωρών εκτελώντας ασκήσεις μεγάλης κλίμακας, εισβολές στον εναέριο χώρο των κρατών της Βαλτικής και μια πολυεπίπεδη συσσώρευση δυνατοτήτων που στόχο τους έχουν την αμφισβήτηση των συνόρων.

Η τελευταία απειλή για την ασφάλεια που πρέπει να αναλυθεί αφορά την εθνική ταυτότητα της Εσθονίας. Για περίπου 50 χρόνια η Εσθονία ήταν μέλος της Σοβιετικής Ένωσης παρά τη θέλησή της. Κατά τη διάρκεια αυτών των ετών, υπήρξε μια σαφής προσπάθεια να αντικατασταθεί ο εσθονικός πολιτισμός και το εσθονικό έθνος με ένα σοβιετικό έθνος και τη ρωσική κουλτούρα. Αυτή η πρακτική της ρωσικοποίησης είχε σημαντικό αντίκτυπο στην Εσθονία. Αυτή η απειλή ήταν

---

⁶² Levinsson, Claes 2006

⁶³ Brüggemann, Karsten 2007

ιδιαίτερα εμφανής στις αρχές της δεκαετίας του 1990, αλλά εξακολουθεί να είναι επίκαιρη και σήμερα.

Η Ρωσική Ομοσπονδία αναβάλλει την επικύρωση της όποιας συμφωνίας, ισχυριζόμενη ότι δεν θα προβεί στην σύναψη καμίας συμφωνίας έως ότου επιλυθούν ικανοποιητικά άλλα αμφισβητούμενα ζητήματα, όπως η εικαζόμενη διάκριση σε βάρος της μεγάλης ρωσόφωνης μειονότητας στα εδάφη της Εσθονίας. Θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα κράτη της Βαλτικής δεν υπέφεραν μόνο από εδαφικές απώλειες, αλλά και από δραματικές αλλαγές στη δημογραφία τους. Η εθνοτική σύνθεση του πληθυσμού στις επίμαχες περιοχές άλλαξε κατά τη μεταπολεμική περίοδο. Αυτή η στροφή στη δημογραφία της περιοχής ήταν πάνω από όλα αποτέλεσμα των απελάσεων και της ζήτησης για εργατικά χέρια στην περιοχή. Στα μέσα της δεκαετίας του 1980, η εθνοτική σύνθεση είχε αλλάξει στις αμφισβητούμενες περιοχές σε τέτοιο βαθμό που η πλειοψηφία του γηγενούς πληθυσμού είχε εγκαταλείψει είτε οικειοθελώς είτε με τη βία τις συνοικίες. Η μεγάλη μετανάστευση κυρίως Ρώσων και άλλων ατόμων με μητρική τους γλώσσα τα ρωσικά, ξεκίνησε αμέσως μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το 1945, όταν αποστρατεύτηκαν στρατιώτες και δημόσιοι υπάλληλοι που εργάζονταν στην περιοχή. Δεδομένου ότι ο πόλεμος είχε στοιχίσει τεράστιους αριθμούς ανθρώπινων ζωών, όλη η Σοβιετική Ένωση υπέφερε από διαρθρωτική έλλειψη εργατικού δυναμικού και μειωμένο πληθυσμό. Στην Εσθονία, ο πληθυσμός είχε μειωθεί από 1,13 εκατομμύρια το 1939 σε περίπου 850.000 το 1945. Η τάση της ρωσικής εγκατάστασης στην Εσθονία οδήγησε σε δραματική αύξηση του πληθυσμού, μέσα σε λίγα χρόνια, φτάνοντας τα 1,19 εκατομμύρια το 1959. Το ποσοστό των Ρώσων και οι Ρωσόφωνοι αυξήθηκαν κατά τη διάρκεια αυτών των λίγων ετών από 8,2 τοις εκατό κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου στο 20 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού το 1959. Από το 1959 έως το 1989, το ποσοστό του ρωσόφωνου πληθυσμού συνέχισε να αυξάνεται, σε 30,3. Διατηρώντας ζωντανό το εδαφικό ζήτημα λόγω υποτιθέμενων διακρίσεων, η Ρωσία επιδεικνύει έλλειψη επιθυμίας για βελτίωση των διμερών σχέσεων. Αυτό σημαίνει ότι δεν υπάρχει καμία επίσημη και επικυρωμένη λύση στο ζήτημα των συνόρων της Εσθονίας και ότι τα συνοριακά ζητήματα μεταξύ των μερών είναι, τουλάχιστον επίσημα, ακόμη άλυτα.⁶⁴

Από το 2014, μετά τις κυρώσεις κατά της Ρωσίας, λόγω της σύγκρουσής στην Ουκρανία, οι εντάσεις μεταξύ των δύο χωρών αυξήθηκαν. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι ανησυχία για πιθανές υβριδικές απειλές, όπως εκστρατείες προπαγάνδας και παραπληροφόρησης με στόχο να πιέσουν τα κράτη της Βαλτικής να αποστασιοποιηθούν από NATO και ΗΠΑ. Επίσης, η εκστρατεία αυτή περιλαμβάνει και τις μεγάλες ρωσικές μειονότητες, κατηγορώντας τις κυβερνήσεις των Βαλτικών Κρατών για παραβίαση των δικαιωμάτων τους. Πολλοί από τους Ρώσους αυτούς λαμβάνουν ενημέρωση από πηγές ρωσικών μέσων ενημέρωσης,

---

⁶⁴ Levinsson, Claes 2006

καθιστώντας αυτές τις κοινότητες ευάλωτες και στόχο για τέτοιου είδους προπαγάνδα και παραπληροφόρηση που έχουν ως στόχο να πολώσουν την κοινωνία παρουσιάζοντας τα κράτη της Βαλτικής ως παράνομα και δυσλειτουργικά, την ΕΕ ως αναποτελεσματική και διαιρεμένη, το NATO και τις Ηνωμένες Πολιτείες ως αυτοκρατορικές δυνάμεις και τις κυβερνήσεις της Βαλτικής ως ρωσοφοβικά φασιστικά καθεστώτα που καταπιέζουν τους ρώσικους πληθυσμούς.⁶⁵ Το γεγονός αυτό δημιουργεί ιδιαίτερη ανησυχία στην εσθονική κυβέρνηση, αφού οι ρωσικοί ισχυρισμοί για δίωξη κατά των ρωσικών κοινοτήτων ήταν το πρόσχημα της Ρωσίας για επέμβαση στην Ουκρανία, προβάλλοντας τους ίδιους ως υπερασπιστές και εγγυητές των δικαιωμάτων των ρωσόφωνων κοινοτήτων όπου κι αν αυτές ζουν.⁶⁶ Το γεγονός αυτό έρχεται να ενισχύσει η ελάχιστη ενσωμάτωση των ρωσόφωνων κοινοτήτων στην ευρύτερη κοινωνία. Περίπου 76.000 άτομα στην Εσθονία, η πλειονότητα των οποίων είναι Ρώσοι, είναι κάτοικοι αλλά μη υπήκοοι και δεν επιτρέπεται να ψηφίζουν ή να κατέχουν δημόσια αξιώματα επειδή δεν έχουν περάσει στο τεστ υπηκοότητας, το οποίο περιλαμβάνει στοιχεία γλώσσας και ιστορίας, και στο οποίο πρέπει να επιτύχουν για να την εξασφαλίσουν.⁶⁷

Η θωράκιση της Εσθονίας, όχι μόνο στην συμβατική στρατιωτική ασφάλεια, αλλά και στις ασύμμετρες απειλές αποτέλεσε μονόδρομος λόγω της αύξησης των επιθέσεων και των εγκληματικών δραστηριοτήτων στον κυβερνοχώρο. Το 2007 η Εσθονία δέχτηκε κυβερνοεπιθέσεις σε εθνικό επίπεδο, καθιστώντας την Εσθονία την πρώτη χώρα που στοχοποιήθηκε τόσο. Αυτές οι επιθέσεις, που στόχο είχαν κυβερνητικούς ιστότοπους, πρακτορεία ειδήσεων και μεγάλες τράπεζες, στόχευαν στο να δημιουργήσουν χάος και πανικό.⁶⁸ Η Εσθονία αντέδρασε σθεναρά μετά τις κυβερνοεπιθέσεις, κυρίως σε διεθνές επίπεδο. Μετά το τέλος των επιθέσεων μεγάλης κλίμακας, η Εσθονία άσκησε σθεναρά πιέσεις για διεθνή υποστήριξη. Έχει συνεργαστεί στενά με την ΕΕ για τη δημιουργία ενός κέντρου πληροφορικής και έχει συμμετάσχει ενεργά στην υποστήριξη της κυβερνοάμυνας σε πολλούς διεθνείς οργανισμούς. Αν και η Ευρωπαϊκή Ένωση υπήρξε κεντρικό σημείο για την εκστρατεία ευαισθητοποίησης της Εσθονίας στον κυβερνοχώρο, το NATO υπήρξε ο πιο σημαντικός οργανισμός για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο της Εσθονίας. Η στενή συνεργασία της Εσθονίας με το NATO οδήγησε στην ανάπτυξη μιας ενιαίας στρατηγικής κατά των κυβερνοεπιθέσεων και σε μια νέα στρατηγική αντίληψη στην οποία το NATO αναγνωρίζει τις επιθέσεις στον κυβερνοχώρο ως απειλή για την συμμαχία.⁶⁹ Ως ένδειξη αλληλεγγύης, η Εσθονία φιλοξενεί το Συνεργατικό Κέντρο Αριστείας Κυβερνοάμυνας του NATO, το οποίο άνοιξε το 2008. Το κέντρο προωθεί τη συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά

---

⁶⁵ Lucas, Edward 2016

⁶⁶ Mix, Derek E 2020

⁶⁷ Aili Vahtla 2019

⁶⁸ Tiirmaa-Klaar, Heli 2008

⁶⁹ Crandall, Matthew 2014

με την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο μεταξύ των χωρών του NATO, διεξάγει έρευνα και εκπαίδευση στον κυβερνοχώρο και οργανώνει ασκήσεις και διασκέψεις που προετοιμάζουν τις χώρες του NATO για τον εντοπισμό και την καταπολέμηση των κυβερνοεπιθέσεων. Η Εσθονία έχει επίσης δημιουργήσει μια ένωση κυβερνοάμυνας η οποία είναι «μια εθελοντική οργάνωση που σε καιρό πολέμου θα λειτουργούσε υπό μια ενοποιημένη στρατιωτική διοίκηση»⁷⁰. Η Εσθονία έχει στηριχθεί σε μεγάλο βαθμό στους διεθνείς οργανισμούς για την ασφάλειά της, ειδικά στο NATO αλλά και στην ΕΕ, και έχει δώσει έμφαση στην ασφάλεια της. Βλέπουμε, επίσης, ότι οι Εσθονοί δεν έχουν βασιστεί αποκλειστικά σε διεθνείς οργανισμούς για την ασφάλειά τους. Έχουν επίσης λάβει μέτρα σε εθνικό επίπεδο για να αυξήσουν την ασφάλειά τους. Αυτό ήταν εμφανές στα νέα μεταπτυχιακά προγράμματα που εισήχθησαν καθώς και στη δημιουργία ενός πρωταθλήματος κυβερνοάμυνας. Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι η Εσθονία δεν βασίστηκε απλώς στο NATO για την παροχή κυβερνοάμυνας, αλλά το χρησιμοποίησε για την εκπαίδευση και τη βελτίωση της. Οι ενέργειες της Εσθονίας είναι χαρακτηριστικές συμπεριφοράς μικρών κρατών. Η Εσθονία προσπαθεί να μεγιστοποιήσει την ασφάλεια της από την βοήθεια που μπορεί να λάβει από το NATO, καθώς και από την εφαρμογή εγχώριων προγραμμάτων για την ενίσχυση της ασφάλειάς της.

Συνοπτικά, στην περίπτωση της Εσθονίας, η συμμετοχή σε δυτικούς διεθνείς οργανισμούς υιοθετήθηκε ως κύριος στόχος για την αντιμετώπιση του Σοβιετικού παρελθόντος της. Η Εσθονία βλέπει την εγγύηση ασφαλείας της με βάση τις σχέσεις της με τις ΗΠΑ, τη μόνη υπερδύναμη που θα μπορούσε να προσφέρει εγγυήσεις ασφαλείας σε ένα μικρό κράτος. Με την ένταξή της στο NATO, η Εσθονία δεν αναγκάζεται να βασιστεί στις δικές της εθνικές προσπάθειες για την αντιμετώπιση βασικών προκλήσεων ασφαλείας. Τα κράτη της Βαλτικής είναι και θα παραμείνουν ισχυροί σύμμαχοι των ΗΠΑ και σημαντικοί εταίροι ασφαλείας των ΗΠΑ στην Ευρώπη. Οι αναλυτές πιστεύουν ότι θα υπάρξει στενή συνεργασία μεταξύ των Ηνωμένων Πολιτειών και των χωρών της Βαλτικής ώστε να συνεχιστεί η άριστη συνεργασία, για το μέλλον, σε τομείς που αφορούν την ρωσική επιθετικότητα, το μέλλον του NATO, την ενεργειακή ασφάλεια και τα οικονομικά ζητήματα. Τα κράτη της Βαλτικής πιθανότατα θα συνεχίσουν να προσβλέπουν στις Ηνωμένες Πολιτείες για την ηγεσία σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και ασφαλείας.⁷¹ Έτσι, η αντίληψη της Εσθονίας ότι η ασφάλεια της βασίζεται στη συλλογική ασφάλεια του NATO που θεωρείται ως η απόλυτη εγγύηση ασφαλείας μετά την εδαφική άμυνα της Εσθονίας, θα συνεχιστεί. Επίσης μέσω της ένταξης της στην ΕΕ, έχει αποκτήσει ήπιες εγγυήσεις ασφαλείας, όπως οικονομική σταθερότητα και επενδύσεις από την ΕΕ. Ως χώρα μέλος της ΕΕ, η Εσθονία μπορεί να συμμετάσχει στην διαμόρφωση των πολιτικών ολόκληρης της Ένωσης. Η Εσθονία μέσα από την ΕΕ, δημιούργησε στενούς δεσμούς με χώρες

---

⁷⁰ Mix, Derek E 2020

⁷¹ Mix, Derek E 2020

της Αφρικής, της Ασίας και της Νότιας Αμερικής, ενώ συμμετέχει ενεργά στην Πολιτική Γειτονίας της ΕΕ. Συνεπώς, το να είσαι μέλος θεσμών ασφαλείας εξασφαλίζει την αποκόμιση στρατηγικών πλεονεκτημάτων. Η ιδιότητα μέλους στην ΕΕ και στο NATO είναι ταυτόχρονα προνόμιο και υποχρέωση. Εάν η Εσθονία επιθυμεί να αποφύγει την περιθωριοποίηση, πρέπει να είναι ενεργή και να συμμετέχει στο έπακρο στη διαμόρφωση των πολιτικών της ΕΕ και του NATO.⁷²

---

⁷² Kaldas, Kai-Helin 2006

Κεφάλαιο 3: Κύπρος

Η Κύπρος, νησί της μεσογείου, αποτελεί την δεύτερη περίπτωση η οποία θα μελετηθεί ώστε να εξάγουμε συμπεράσματα σχετικά με την εξωτερική και αμυντική πολιτική, την οποία ασκούν τα μικρά κράτη όταν βρίσκονται κάτω από συστημική απειλή. Τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά, η Κύπρος εμπίπτει στην κατηγορία των μικρών κρατών. Ωστόσο, πέρα από αυτή της την «μικρότητα», η Κυπριακή Δημοκρατία (ΚΔ) έχει αναλάβει αρκετές πρωτοβουλίες στο πλαίσιο της ενίσχυσης της εξωτερικής και αμυντικής της διπλωματίας. Η ένταξή της στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) το 2004, σε συνδυασμό με ορισμένες άλλες γεωπολιτικές εξελίξεις, έδωσαν ώθηση στην ενεργοποίηση της αμυντικής διπλωματίας της χώρας. Ειδικά την τελευταία δεκαετία, η ΚΔ έχει επιδείξει μεγάλο βαθμό δυναμισμού στις αμυντικές της εξωτερικές σχέσεις, αν και εξακολουθεί να αντιμετωπίζει πολλές προκλήσεις.⁷³

Η ΚΔ βρίσκεται στην ανατολική μεσόγειο με πληθυσμό 1,295,102 κατοίκους και έδαφος 9.251 χιλιομέτρων. Εξ αυτών, οι 9.500 ανήκουν στο ανθρώπινο δυναμικό της Ε.Φ και γύρω στις 48.000 στην εφεδρεία. Αθροιστικά, το ανθρώπινο στρατιωτικό δυναμικό της Κ.Δ, περιλαμβανομένης της ΕΛΔΥΚ, κυμαίνεται γύρω στις 58.450⁷⁴. Αποτέλεσμα της συγκεκριμένης επικρατούσης κατάστασης, η Κύπρος, ταυτόχρονα με την πολυεπίπεδη και στοχευμένη στρατιωτική της αναβάθμιση, επεδίωξε την εξισορρόπηση δυνάμεων, όπως άλλωστε υπαγορεύει και η θεωρία των μικρών κρατών. Εντάχθηκε σε διεθνείς οργανισμούς, σύναψε στρατιωτικές συμμαχίες με γείτονες χώρες και όχι μόνο. Ιστορικά αξιοσημείωτο, να επισυμανθεί πως μελετώντας την ιστορία της Κύπρου, Τουρκία - Κύπρος ανέκαθεν είχαν σχέσεις κατακτητή και κατακτημένου, με όλα τα κοινωνικά και πολιτικά επακόλουθα. Η Τουρκία γράφει την παρουσία της ως κατακτητής, με τους Οθωμανούς Τούρκους, για πρώτη φορά το 1571. Απώτερος τους στόχος, ο οποίος παραμένει απόλυτα αμετακίνητος μέχρι και σήμερα, η τουρκοποίηση της. Η κυριαρχία της επί του νησιού διαρκεί μέχρι το 1878, οπότε και προέβησαν στην πώληση της, στους Βρετανούς. Η ισχυρή γεωγραφική, συμβολική θέση ανάμεσα σε τρεις ηπείρους, Ευρώπη, Ασία, Αφρική και η μικρή μικρή απόσταση από την Διώρυγα του Σουέζ, καθώς και ο φυσικός της πλούτος, την καθιστούσε μήλο της έριδος ανέκαθεν από τους πολυπληθείς κατακτήτες της. Εξ' ου και οι συνεχείς αναταραχές, για ανατίναξη των διαφόρων κατακτητών, προς την ανεξαρτητοποίηση της.

Με την ίδρυση της ΚΔ το 1960, με την συμφωνία Ζυρίχης-Λονδίνου το 1959, οι αναταραχές συνεχίζονται. Τα πολλά εμπλεκόμενα μέρη, οι τρεις εγγυήτριες δυνάμεις, στο νεοσύστατο κράτος δεν άφησαν την κυπριακή πολιτική να λειτουργήσει αυτόνομα, ανεξάρτητα. Η Βρετανία, ως εγγυήτρια δύναμη ήθελε να διασφαλίσει την παρουσία και την επιρροή της, καθώς ως επίσης και η Τουρκία

---

⁷³ Papaioakeim, Marinos 2022

⁷⁴ Δρ Άριστος Αριστοτέλους 2022

επεδίωκε να εδραιωθεί, ενισχύοντας όσο το δυνατό περισσότερο την παρουσία και τον ρόλο της στο νησί. Τέλος, η Ελλάδα επιχειρούσε, όχι με τόσο μεγάλη ζέση, την ένωση αλλά και να διευκολύνει τα νατοϊκά συμφέροντα.⁷⁵ Όπως παρατηρεί ο Κουφουδάκης⁷⁶ «δεν υπήρχε άλλη χώρα, με πιθανή εξαίρεση κάποια μέλη του ανατολικού μπλοκ, στις οποίες ξένες δυνάμεις μπορούν να παρεμβαίνουν και να υπαγορεύουν την εσωτερική και εξωτερική πολιτική ενός ανεξάρτητου και κυρίαρχου μέλους του ΟΗΕ». Εντούτοις δεν πρόκειται απλώς για μία θεσμική ή πολιτική παρουσία. Πρόκειται για στρατιωτική παρουσία. Ο αριθμός των ξένων στρατευμάτων που είναι παρόντα στη Μεγαλόνησο συνιστά παγκόσμια επίδοση, ξεπερνώντας κάποια στιγμή και τον αριθμό των στρατών που υπάρχουν στο Βερολίνο. Σταθερά υπάρχουν στελέχη του ελληνικού, του τουρκικού, του βρετανικού, του αμερικανικού στρατού, του «στρατού χωρίς όπλα» (από το 1964), ενώ περιοδικά χρησιμοποιούν τις βρετανικές βάσεις και τους άλλους συνεργάτες με τους Βρετανούς στρατούς. Αν δε σ' αυτούς προσθέσουμε και τη δικαιωματικά παρούσα Εθνική Φρουρά, τότε ο αριθμός των στρατών ανέρχεται στους έξι. Έτσι, μόλις λίγο καιρό μετά την ανεξαρτησία της, οι εθνοτικές διαμάχες κυριάρχησαν στην κυπριακή πολιτική και, κατ' επέκταση, διαμόρφωσαν το μέλλον της χώρας. Οι πρώτες εθνοτικές συγκρούσεις σημειώθηκαν το 1963. Η πρώτη ειρηνευτική δύναμη των Ηνωμένων Εθνών (UNFICYP) έφτασε στην Κύπρο το 1964 για να αποτρέψει περαιτέρω μάχες μεταξύ Ελληνοκυπρίων (Ε/Κ) και Τουρκοκυπρίων (Τ/Κ). Ακολούθησε μια δεκαετία τεταμένων δικοινοτικών σχέσεων και προσπαθειών επίλυσης συγκρούσεων με διάφορους τύπους εμπλοκής και από τις τρεις εγγυήτριες δυνάμεις της συνταγματικής τάξης της Κύπρου (Ελλάδα, Τουρκία, Ηνωμένο Βασίλειο). Το πραξικόπημα του 1974 από την ελληνική στρατιωτική χούντα με την υποστήριξη των εθνικιστών της ΕΟΚΑ Β' κατά της κυπριακής κυβέρνησης του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' και η τουρκική στρατιωτική εισβολή που ακολούθησε, θα άλλαζαν για πάντα την Κύπρο. Έκτοτε, η Τουρκία καταλαμβάνει το 37% του νησιού ενώ χιλιάδες Κύπριοι έχουν εκτοπιστεί από τα βόρεια προς τα νότια και αντίστροφα. Η Κυπριακή Δημοκρατία που από το 1963 ουσιαστικά έπαψε να είναι δικοινοτική και ελέγχεται από τους Ελληνοκύπριους ενώ βρέθηκε αντιμέτωπη με μια νέα πραγματικότητα: μια διεθνώς αναγνωρισμένη ελληνοκυπριακή δημοκρατία στο νότο με ακρωτηριασμένη κυριαρχία και ένα *de facto* τουρκοκυπριακό κράτος στο βορρά, που αναγνωρίζεται μόνο από την Τουρκία⁷⁷.

Το Κυπριακό είναι ίσως το σημαντικότερο εμπόδιο στην εξωτερική πολιτική και τη διεθνή προοπτική της Κύπρου, σε σημείο που η εξωτερική πολιτική στην Κύπρο συχνά θεωρείται απλώς ένα μέσο για την επίλυση του Κυπριακού Προβλήματος. Οι διεθνείς συμμαχίες, οι συμφωνίες, ακόμη και η ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) γίνονται κατανοητές μέσα από αυτό το πρίσμα. Φυσικά,

---

⁷⁵ Ηλίας Κουσκουβέλης 2011

⁷⁶ Κουφουδάκης, Βαγγέλης 2008

⁷⁷ Tziarras, Zenonas 2022

αυτή η πραγματικότητα δεν είναι αδικαιολόγητη αφού το Κυπριακό είναι όντως κεντρικό ζήτημα στην κοινωνική, πολιτική και οικονομική ζωή της Κύπρου καθώς και στη διεθνή της στάση. Ωστόσο, η Κύπρος βρίσκεται σε μια άκρως νευραλγική περιοχή ιστορικής και γεωπολιτικής σημασίας που, τις περισσότερες φορές, χαρακτηρίζεται από ραγδαίες εξελίξεις, αστάθεια, ανασφάλεια αλλά και ευκαιρίες. Στο πλαίσιο της αυξανόμενης σημασίας του περιφερειακού επιπέδου στις διεθνείς σχέσεις και του επιταχυνόμενου ρυθμού των γεωπολιτικών εξελίξεων ιδιαίτερα στην ευρύτερη Μέση Ανατολή, η Κύπρος έχει παρακινηθεί από συστημικές αλλαγές και ευκαιρίες να αποκτήσει έναν πιο κεντρικό ρόλο στην Ανατολική Μεσογειακός. Η ένταξη της Κύπρου στην ΕΕ και η οριοθέτηση της ΑΟΖ της με άλλα κράτη της Ανατολικής Μεσογείου (Ισραήλ, Αίγυπτος, Λίβανος) κατά τη δεκαετία του 2000 σηματοδότησε μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση της γεωπολιτικής θέσης και του δυναμικού ρόλου της χώρας στην περιοχή. Δύο πρόσθετες εξελίξεις δημιούργησαν τις απαραίτητες ευκαιρίες για να επεκτείνει περαιτέρω τις περιφερειακές προοπτικές και τη δραστηριότητα εξωτερικής πολιτικής της, η επιδείνωση των σχέσεων Τουρκίας-Ισραήλ από το 2008· και η ανακάλυψη υδρογονανθράκων στην ΑΟΖ της από το 2011.⁷⁸

Ως εφαλτήριο για την επίτευξη των στόχων της Τουρκίας στην Κύπρο αποτέλεσε η ύπαρξη Τουρκοκυπριακού πληθυσμού στο νησί. Η Τουρκία εισέβαλε με το σκεπτικό της προστασίας της τουρκοκυπριακής μειονότητας του νησιού (περίπου το 18 τοις εκατό του συνολικού πληθυσμού) από την «εκστρατεία τρομοκρατίας των Ελλήνων». Προφανώς, η τουρκική εισβολή τον Αύγουστο του 1974 δεν ήταν πράξη προστασίας της τουρκοκυπριακής μειονότητας. Αντίθετα, εκπλήρωσε μια μακροχρόνια πολιτική της Άγκυρας με στόχο τη διαίρεση του νησιού κατά εθνοτικές γραμμές, προκειμένου να ανοίξει ο δρόμος για τον στρατηγικό έλεγχο ολόκληρης της Κύπρου και τον αποκλεισμό της Ελλάδας από τη λεκάνη της ανατολικής Μεσογείου⁷⁹. Μετά δε την εισβολή και την μεταφορά πληθυσμών, η Τουρκία προχώρησε το 1983 στην ανακήρυξη των κατεχόμενων εδαφών σε κράτος με την ονομασία Τουρκική Δημοκρατία της Βόρειας Κύπρου. Λίγους μήνες αργότερα η Κυπριακή Δημοκρατία έθεσε ψήφισμα στο Συμβούλιο Ασφαλείας 356/13/12/1974 και τη Γενική Συνέλευση 3112/10.01.1974 που επιτακτικά έθετε θέμα επιστροφής όλων των προσφύγων. Επίσης πέτυχε τη δίκαιη διεκδίκησή της, τρεις μέρες μετά, την ανακήρυξη του ψευδοκράτους (18.11.1983), ώστε το Συμβούλιο Ασφαλείας να το καταδικάσει ως νομικώς άκυρο. Κάλεσε δε όλα τα κράτη μέλη να μην το αναγνωρίσουν, αφού το μόνο νόμιμο και αναγνωρισμένο κράτος είναι η Κυπριακή Δημοκρατία (ψήφισμα 541/83).⁸⁰ Η Τουρκία έκτοτε, αγνοώντας τα σχετικά ψηφίσματα προχώρησε και στο δεύτερο στάδιο για την ουσιαστική απαλλοτρίωση των κυπριακών εδαφών. Σε μια προσπάθεια αλλοίωσης της πληθυσμιακής ισορροπίας της βόρειας Κύπρου η

---

⁷⁸ Tziarras, Zenonas 2022

⁷⁹ Fouskas, Vassilis 2001

⁸⁰ Ανδρέας Σ. Αγγελίδης 2021

Τουρκική Κυβέρνηση εφαρμόζει από το 1974 μια πολιτική συστηματικού εποικισμού, προκειμένου να αλλάξει το δημογραφικό χαρακτήρα του νησιού. Σύμφωνα με πληροφορίες που επιβεβαιώνονται και στον τουρκικό και τουρκοκυπριακό τύπο, αυτοί οι έποικοι προέρχονται από την τουρκική ενδοχώρα και έχουν Τουρκική υπηκοότητα. Σήμερα, στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου υπάρχουν περίπου 150.000 - 160.000 έποικοι. Υπάρχει, επίσης, και η παρουσία των 35.000 τουρκικών κατοχικών στρατευμάτων. Υπολογίζεται ότι συνολικά 55.000 Τουρκοκύπριοι έχουν μεταναστεύσει εκτός Κύπρου. Συγκεκριμένα, ο αριθμός των Τουρκοκυπρίων στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου έχει μειωθεί από 116.000 το 1974 σε 89.000 σήμερα. Με ένα φυσικό ρυθμό αύξησης του πληθυσμού, ο αριθμός αυτός θα ήταν 153.578. Η πολιτική του εποικισμού που ακολουθεί η Τουρκία στην Κύπρο αντίκειται στη Συνθήκη Εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας του 1960, που υπέγραψαν το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ελλάδα, η Τουρκία και η Κυπριακή Δημοκρατία, όπως επίσης, στη Συνθήκη της Γενεύης (Άρθρο 49) και στα ψηφίσματα του ΟΗΕ (33/15 (1978), 24/30(1979), 37/253 (1983)). Το Παράρτημα Δ της Συνθήκης Εγκαθίδρυσης της Κυπριακής Δημοκρατίας διέπει την ιθαγένεια της Κύπρου και καθιστά αδύνατο και παράνομο για τη μια ή την άλλη κοινότητα να διαταράξει τη δημογραφική ισορροπία, φέρνοντας μεγάλο αριθμό Τούρκων ή Ελλήνων με τον ισχυρισμό ότι είναι Ελληνοκυπριακής ή Τουρκοκυπριακής καταγωγής και άρα δικαιούνται να έρθουν στην Κύπρο. Το Άρθρο 4 παράγραφος 7, επιβάλλει ποσοστώσεις στην παραχώρηση υπηκοότητας σε πρόσωπα που είχαν μεταναστεύσει στην Ελλάδα, την Τουρκία ή τη Βρετανική Κοινοπολιτεία, έχοντας διατελέσει κάτοικοι Κύπρου πριν από το 1955, ή που ήταν απόγονοι Οθωμανών υπηκόων που διέμεναν στην Κύπρο το 1914.⁸¹ Η Τουρκία με τους εποίκους της έχει αλλάξει εντελώς τα δημογραφικά στοιχεία της Κύπρου. Οι περισσότεροι Τουρκοκύπριοι έχουν μεταναστεύσει στο εξωτερικό. Κανείς δεν γνωρίζει τον πραγματικό αριθμό όσων έμειναν, αλλά η πλειοψηφία δεν προσέρχεται στις κάλπες. Οι μεγαλύτεροι Τουρκοκύπριοι που θυμούνται την ειρηνική συνύπαρξη με τους Ελληνοκύπριους, είτε έχουν πεθάνει είτε είναι ηλικιωμένοι, ενώ οι νέοι ξέρουν μόνο τι τους διδάξε η τουρκική προπαγάνδα.⁸²

Όσον αφορά την εδαφική κυριαρχία της ΚΔ επί των εδαφών της, η τουρκική κυβέρνηση αρνείται την αναγνώριση της κυριαρχίας της Κυπριακής Δημοκρατίας σε διεθνές επίπεδο, με αποκορύφωμα την εισβολή, η οποία από τις 20 Ιουλίου 1974, κατέχει παρανόμως, με την χρήση στρατιωτικής δύναμης, εδάφη εντός της κυπριακής επικράτειας. Το νέο ενεργειακό τοπίο που αρχίζει να διαμορφώνεται στην Ανατολική Μεσόγειο και ο ιδιαίτερα αναβαθμισμένος ρόλος της ΚΔ μετά την σύναψη στρατηγικών συμφωνιών με το Ισραήλ για την συνεκμετάλλευση των υδρογονανθράκων στην περιοχή που συγκλίνουν οι ΑΟΖ Κύπρου και Ισραήλ, έχουν διαμορφώσει νέα δεδομένα. Η Τουρκία με συνεχείς απειλές και παραβίαση

---

⁸¹ Embassy of the Republic of Cyprus in Stockholm 2022

⁸² Lekakis, Nikos 2021

της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης της Κύπρου (ΑΟΖ), εμποδίζει την διεξαγωγή των ερευνών. Με πρόφαση την μη επίσημη αναγνώριση της ΚΔ, την μη επικύρωση του Δικαίου της Θάλασσας (νόμος επικυρωμένος από τον ΟΗΕ που ορίζει ότι ένα νησί έχει χωρική θάλασσα, συνεχόμενη ζώνη, υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ που ανήκουν στην κυρίαρχη κράτος του νησιού), υποστηρίζει ότι η Κύπρος δεν είναι σε θέση να έχει εξαρχής υφαλοκρηπίδα ή ΑΟΖ προς εξερεύνηση. Η Κύπρος, ωστόσο, έχει κάνει επίσημες συμφωνίες τόσο με την αιγυπτιακή όσο και με την ισραηλινή κυβέρνηση. Αυτές οι συμφωνίες όχι μόνο οριοθετούν τα νόμιμα θαλάσσια σύνορα μεταξύ αυτών των εθνών, αλλά έχουν επίσης ανοίξει τη δυνατότητα συνεργασίας για εξερεύνηση των πιθανών πόρων υδρογονανθράκων στην Ανατολική Μεσόγειο.⁸³ Η ΚΔ ως απάντηση σε αυτές τις παράνομες διεκδικήσεις εντός της ΑΟΖ της προβαίνει σε όλα τα απαραίτητα διαβήματα στον ΟΗΕ επικαλούμενη την παραβίαση των Άρθρων 56(1)(b)(i), 60 και 80 της Σύμβασης του ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS) και του εθιμικού διεθνούς δικαίου που είναι το ίδιο δεσμευτικό και για χώρες που δεν είναι μέλη της UNCLOS, όπως η Τουρκία⁸⁴. Περαιτέρω, η Τουρκία προχώρησε στη δημιουργία νέων τετελεσμένων στις κατεχόμενες περιοχές, ανακοινώνοντας παράνομες ενέργειες στα Βαρώσια, οι οποίες παραβιάζουν τα σχετικά ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών. Οι ενέργειες αυτές καταδικάστηκαν από το Συμβούλιο Ασφαλείας το οποίο εξέδωσε Προεδρική Δήλωση στις 23 Ιουλίου 2021, ζητώντας άμεση ανάκληση των παράνομων ενεργειών και πλήρη συμμόρφωση με τα σχετικά ψηφίσματα τα οποία προνοούν για την μεταφορά των Βαρωσίων στη διοίκηση των Ηνωμένων Εθνών⁸⁵. Τα Ηνωμένα Έθνη με ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης και του Συμβουλίου Ασφαλείας έχουν απαιτήσει σεβασμό για την ανεξαρτησία, ενότητα και εδαφική ακεραιότητα της Κύπρου, την επιστροφή των προσφύγων στα σπίτια τους και την αποχώρηση των ξένων στρατευμάτων από το νησί. Παρ' όλ' αυτά, τα ψηφίσματα έχουν αγνοηθεί πεισματικά από την Τουρκία και την Τουρκοκυπριακή ηγεσία.

Εντούτοις, οι υλικές πηγές ενέργειας που διαθέτει ένα κράτος όπως η ισχυρή οικονομία, αν και αποτελούν σημαντικούς παράγοντες, δεν αρκούν για την εξήγηση της πολιτικής που δύναται να διαμορφώσει, όσον αφορά στην εξωτερική και την πολιτική εθνικής ασφαλείας⁸⁶. Ως εκ τούτου, η ύπαρξη των υδρογονανθράκων ενδυναμώνει αφενός τη θέση της ΚΔ απέναντι στις απειλές, αλλά απαιτεί και μία σειρά από ορθές πολιτικές επιλογές για την διασφάλισή της ασφάλειας της. Μια επιπλέον δικλίδα ασφαλείας για εξασφάλιση της εδαφικής κυριαρχίας αποτελεί και η ένταξη της, εντός της ΕΕ. Κυρίως οι λόγοι που ωθούν τα μικρά κράτη να ενταχθούν στην ΕΕ, εστιάζονται στους οικονομικούς και κοινωνικούς τομείς, της αύξησης της πολιτικής επιρροής, με την προοπτική της

---

⁸³ Kariotis, Theodore C 2011

⁸⁴ Press and Information Office 2019

⁸⁵ Ministry of Foreign Affairs 2022

⁸⁶ Jordaan, Eduard 2003

διασφάλισης της ασφάλειας τους. Παρά το μέγεθος και τις δυσκολίες της, η Κύπρος προσπάθει να αξιοποιήσει την ένταξή της και να διαδραματίσει βασικό ρόλο στην Ένωση και στην Ανατολική Μεσόγειο. Ο τέως πρόεδρος της Δημοκρατίας, Τάσος Παπαδόπουλος⁸⁷, υποστήριξε ότι η Κύπρος «μπορεί να γίνει μια οικονομική, πολιτική και πολιτιστική γέφυρα που συνδέει τις δύο ακτές της Μεσογείου—μια απαραίτητη γέφυρα αμοιβαίας κατανόησης και συνεργασίας μεταξύ των διαφόρων θρησκειών, πολιτισμών και τρόπων ζωής». Αυτό ήταν και το μεγαλύτερο βήμα στην εξωτερική πολιτική της Κύπρου που έγινε όλα αυτά τα χρόνια, η ένταξη της στην ΕΕ. Και αυτό γιατί εξασφάλιζε, εν μέρη, ότι οι Τούρκοι δεν θα επιχειρούσαν να καταλάβουν σε μεταγενέστερο χρόνο και το υπόλοιπο νησί.⁸⁸

Αφετηρία για το άνοιγμα της Κυπριακής αμυντικής διπλωματίας αποτέλεσε αναμφίβολα η ένταξή της στην ΕΕ. Η ένταξη προϋποθέτει εκπλήρωση συγκεκριμένων υποχρεώσεων και εναρμόνιση με το κοινοτικό κεκτημένο της ΕΕ. Το Υπουργείο Άμυνας είχε συμβατικές υποχρεώσεις που όφειλε να ακολουθήσει λόγω της συμμετοχής του στην ΕΕ. Η ανάγκη να ανταποκριθεί αποτελεσματικά σε αυτές οδήγησαν το Υπουργείο Εξωτερικών και την Εθνική Φρουρά να δημιουργήσουν θεσμούς και τμήματα διεθνών σχέσεων που δεν υπήρχαν προηγουμένως και να διορίσουν Κύπριους αξιωματικούς σε ορισμένες θέσεις της ΕΕ (π.χ. στρατιωτικούς αντιπροσώπους στις Βρυξέλλες), όπου της δόθηκε βήμα να ακουστεί η άποψη της διεθνώς. Της άνοιξε πόρτες για αμυντικές σχέσεις και συμφωνίες διμερείς και πολυμερείς με τους ομολόγους της στην ΕΕ. Η συμμετοχή της σε αμυντικούς οργανισμούς και οργανισμούς της ΕΕ δημιούργησε επίσης σημαντικές ευκαιρίες για το αμυντικό κατεστημένο της όσον αφορά την απόκτηση νέας τεχνογνωσίας, εκπαιδευτικές και επιχειρησιακές εμπειρίες, καθώς και συνέργειες, συνεργασίες κ.λπ. Την ίδια περίοδο, ο αμυντικός τομέας της Ε.Ε. ενισχύθηκε ιδιαίτερα, με επιχειρήσεις και αποστολές σε τρίτες χώρες. Αυτό έδωσε στα κράτη-μέλη, ειδικά σε μικρά όπως την Κύπρο, την δυνατότητα να συμμετάσχουν σε τέτοιες αποστολές. Αναμφισβήτητα, η ένταξη στην ΕΕ διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην εξέλιξη της αμυντικής διπλωματίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η νέα οδός έδωσε την ευκαιρία στο αμυντικό κατεστημένο της να γίνει πιο θεσμοθετημένο και αργότερα να κατανοήσει καλύτερα και να διεξάγει δραστηριότητες αμυντικής διπλωματίας.⁸⁹

Αδιαμφισβήτητα, από το 2004 και κυρίως από τις αρχές του 2010, υπήρξε ένας άνευ προηγουμένου πολλαπλασιασμός των πρωτοβουλιών αμυντικής διπλωματίας από την ΚΔ. Είναι εμφανώς αντιληπτό στην μετεξέλιξη των διαφόρων πτυχών της αμυντικής διπλωματίας πως η ΚΔ, ιδιαίτερα από το 2007, έχει υπογράψει σημαντικές συμφωνίες αμυντικής συνεργασίας καθώς και συμφωνίες που σχετίζονται με την άμυνα, όπως μνημόνια συνεννόησης διμερών στρατιωτικών προγραμμάτων, τονίζοντας τη σημαντική διεύρυνση του ρόλου του

---

⁸⁷ Pedit, Rebecca 2019

⁸⁸ Lekakis, Nikos 2021

⁸⁹ Papaioakeim, Marinos 2022

Υπουργείου Άμυνας στις εξωτερικές σχέσεις. Η μόνη αξιοσημείωτη αμυντική συμφωνία Στρατιωτικής και Τεχνικής Συνεργασίας της Κύπρου που επιτεύχθηκε πριν το 2007, ήταν με τη Ρωσία το Μαρτίου του 1996. Η οποία εντάχθηκε στο πλαίσιο των προσπαθειών για ανάπτυξη αξιόπιστης αεράμυνας μέσω της αγοράς αμυντικών συστημάτων από τη Ρωσία και ιδιαίτερα των αντιαεροπορικών πυραύλων S-300.

Καθοριστική περίοδος της ραγδαίας αύξησης του αριθμού των συμφωνιών που σχετίζονται με την άμυνα μεταξύ Κύπρου και άλλων κρατών αναφέρονται τα έτη 2007- 2013, όπου σύναψε συμφωνίες, που σχετίζονται με την άμυνα, με πολλά κράτη όπως η Ελλάδα (2008, 2009, 2013), η Σερβία (2010), το Μαυροβούνιο (2011), η Ουκρανία (2011), η Τσεχία (2012), η Ιταλία (2013), η Αρμενία (2013), Πολωνία (2013) και Λίβανος (2013). Σημαντική συμφωνία αποτέλεσε το 2007 και η Συμφωνία Συνεργασίας σε Αμυντικά Θέματα με τη Γαλλία. Άλλες σημαντικές συμφωνίες ήταν οι δύο συμφωνίες που σχετίζονται με την άμυνα του 2012 με το Ισραήλ που επέτρεψαν στην ισραηλινή Πολεμική Αεροπορία να χρησιμοποιήσει τον εναέριο χώρο και τα χωρικά ύδατα γύρω από την Κύπρο προκειμένου να διαφυλάξει και να προστατεύσει κρίσιμους ενεργειακούς πόρους. Τον Φεβρουάριο του ίδιου έτους, ο Benjamin Netanyahu, ο τότε πρωθυπουργός του Ισραήλ, υπέγραψε συμφωνία με τον τότε πρόεδρο της Κύπρου, Δημήτρη Χριστόφια, επιτρέποντας στο Ισραήλ να έχει πρόσβαση στον κυπριακό εναέριο χώρο και τα κυρίαρχα ύδατα για τη διεξαγωγή αποστολών έρευνας και διάσωσης. Το 2014, υπογράφηκαν άλλες δύο συμφωνίες με την Ελλάδα: μια συμφωνία συνεργασίας για επιχειρήσεις έρευνας και διάσωσης και ένα μνημόνιο συμφωνίας για τη διαχείριση κρίσεων. Το 2015, μια σημαντική συμφωνία προέκυψε όταν υπογράφηκε για πρώτη φορά μνημόνιο συμφωνίας αμυντικής και στρατιωτικής συνεργασίας με την Αίγυπτο. Επίσης, τον Φεβρουάριο του 2015 υπεγράφη μνημόνιο συμφωνίας για τη θαλάσσια συνεργασία και συμφωνία στον στρατιωτικό τομέα με τη Ρωσική Ομοσπονδία. Το 2017, υπογράφηκαν μνημόνια συμφωνίας με την Ιορδανία και την Αυστρία αντίστοιχα. Στο πλαίσιο των παραπάνω συμφωνιών που σχετίζονται με την άμυνα, υπογράφηκαν και εφαρμόστηκαν αρκετά προγράμματα διμερούς συνεργασίας με πολλά κράτη. Ιδιαίτερη αναφορά πρέπει να γίνει στα διμερή στρατιωτικά προγράμματα με το ΗΒ. Κατά τη δεκαετία του 2010, υπογράφηκαν και εφαρμόστηκαν επίσης πολλά προγράμματα τριμερούς συνεργασίας όπως: Κύπρος-Ελλάδα-Αρμενία, Κύπρος-Ελλάδα-Ισραήλ και Κύπρος-Ελλάδα-Αίγυπτος. Επιπλέον, η Κύπρος υπέγραψε SOFA (συμφωνίες που καθορίζουν τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις του στρατιωτικού προσωπικού κάθε χώρας κατά τη διάρκεια κοινών δραστηριοτήτων) με όλα τα κράτη που συμμετέχουν στην UNIFCIL (2006) καθώς και με το κράτος του Ισραήλ (2016)⁹⁰.

Το Υπουργείο Άμυνας της Κύπρου έχει σταδιακά επεκτείνει το δίκτυο των στρατιωτικών ακολούθων κατά την τελευταία δεκαετία. Το 2001 διόρισε

---

⁹⁰ Papaioakeim, Marinos 2022

στρατιωτικό ακόλουθο (αρχικά με το καθεστώς του παρατηρητή μέχρι την πλήρη ένταξη) στη Στρατιωτική Επιτροπή της ΕΕ (EUMC). Ο ίδιος αξιωματικός διορίστηκε επίσης ως ακόλουθος άμυνας στο Βέλγιο. Το 2004, ένας στρατιωτικός εκπρόσωπος στάλθηκε στον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (ΟΑΣΕ) στη Βιέννη και του ανατέθηκαν επίσης τα καθήκοντα του ακόλουθου άμυνας στην Αυστρία. Οι επόμενοι ακόλουθοι άμυνας διορίστηκαν στη Ρωσία και τη Γαλλία, καθώς τα δύο κράτη ήταν παραδοσιακοί πάροχοι στρατιωτικού οπλισμού. Το 2008 διορίστηκε ακόλουθος άμυνας στη Ρωσία, ο οποίος ήταν επίσης διαπιστευμένος και στην Αρμενία. Ο επόμενος διορισμός ακόλουθου άμυνας έγινε το 2010 στην Ελλάδα με διαπίστευση και στη Βουλγαρία και τη Ρουμανία, δύο χώρες με τις οποίες η Κύπρος συνεργαζόταν στο πλαίσιο της ομάδας μάχης HELBROC EU (ακρωνύμιο για την Ελλάδα, Βουλγαρία, Ρουμανία και Κύπρο, που αποτελούνται από στρατιωτικές μονάδες από αυτές τις χώρες). Κατά την περίοδο μεταξύ 2014 και 2017, το δίκτυο της Κύπρου επεκτάθηκε σημαντικά τόσο σε ευρωπαϊκά όσο και γειτονικά κράτη αποκαλύπτοντας τον νέο προσανατολισμό της αμυντικής διπλωματίας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αρχικά, διορίστηκε ακόλουθος άμυνας στο Ηνωμένο Βασίλειο τον Φεβρουάριο του 2017 με διαπίστευση στην Ιρλανδία. Ήταν η πρώτη φορά που ένας Κύπριος αξιωματικός διορίστηκε ως ακόλουθος άμυνας στο Ηνωμένο Βασίλειο. Τον Νοέμβριο του 2017, διορίστηκε ακόλουθος άμυνας στην Αίγυπτο με διαπίστευση και στην Ιορδανία. Την ίδια περίοδο, διορίστηκε ακόλουθος άμυνας και στο Ισραήλ. Το 2019 διορίστηκε, επίσης, στρατιωτικός ακόλουθος στις ΗΠΑ. Έτσι, όπως είναι προφανές, το δίκτυο ακόλουθων άμυνας αναπτύχθηκε και επεκτάθηκε σημαντικά καθώς η Λευκωσία διατηρεί ακόλουθους σε βασικά ευρωπαϊκά κράτη και στα περισσότερα γειτονικά κράτη. Το διευρυμένο δίκτυο κυπριακών ακόλουθων καταδεικνύει την αυξανόμενη κατανόηση της Δημοκρατίας για τον θετικό αντίκτυπο που μπορεί να έχει αυτή η πτυχή της αμυντικής διπλωματίας.⁹¹

Οι κοινές στρατιωτικές ασκήσεις και οι ασκήσεις έρευνας και διάσωσης με άλλες χώρες αποτελούν πολύτιμο εργαλείο και συμβάλλουν σημαντικά στην επίτευξη των στόχων της αμυντικής διπλωματίας. Η Κύπρος συνήθιζε να διεξάγει κοινές στρατιωτικές ασκήσεις σχεδόν αποκλειστικά με την Ελλάδα, ειδικά στα μέσα της δεκαετίας του 1990, στο πλαίσιο του Ενιαίου Στρατιωτικού Αμυντικού Δόγματος, ή του Δόγματος της Κοινής Αμυντικής Περιοχής, που κηρύχθηκε τον Νοέμβριο του 1993 και είχε στόχο τη δημιουργία ενός Ενιαίου Αμυντικού Χώρου. για τις δύο χώρες· μια πολιτική που ουσιαστικά εγκαταλείφθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 2000. Μετά το 2010, και ιδιαίτερα μετά την υπογραφή πολλών συμφωνιών που σχετίζονται με την άμυνα με πολλές χώρες, το Υπουργείο Εξωτερικών μαζί με το επιχειρησιακό του σκέλος, την Εθνική Φρουρά, άρχισαν να διεξάγουν πολλές κοινές ασκήσεις τόσο για στρατιωτικούς όσο και για σκοπούς έρευνας και διάσωσης, τόσο σε διμερή όσο και σε πολυμερές επίπεδο. Διμερώς, η Εθνική Φρουρά έχει πραγματοποιήσει πολλές κοινές στρατιωτικές ασκήσεις,

---

⁹¹ Papaioakeim, Marinos 2022

κυρίως με τα κράτη της Ελλάδας, του Ισραήλ, της Αιγύπτου, της Ιορδανίας, του Λιβάνου αλλά και με τη Γαλλία, την Αυστρία, την Αρμενία, τις ΗΠΑ και το Ηνωμένο Βασίλειο. Επιπλέον, πολλές ασκήσεις έρευνας και διάσωσης διεξάγονται επίσης σε διμερές επίπεδο, ανεξάρτητα με τη Γαλλία, την Ιταλία, το Ηνωμένο Βασίλειο, την Ελλάδα, το Ισραήλ και τις Ηνωμένες Πολιτείες. Ενδεικτική είναι η θεαματική ανοδική τάση του αριθμού των ασκήσεων έρευνας και διάσωσης που διεξάγονται ετησίως. Από δύο ασκήσεις που πραγματοποιήθηκαν το 2011, ο αριθμός εκτινάχθηκε σε τριάντα μία το 2019 και μειώθηκε σε είκοσι το 2020 λόγω της πανδημίας COVID-19. Η Κύπρος και ιδιαίτερα το Υπουργείο Άμυνας δεν είχαν συμμετάσχει ποτέ σε καμία ειρηνευτική αποστολή μέχρι το 2006, όταν άρχισε να συμμετέχει συμβολικά στην ειρηνευτική επιχείρηση των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ) UNIFIL (United Nations Interim Force in Libanon) με τρεις στρατιωτικούς. Πέρα από τις ειρηνευτικές επιχειρήσεις του ΟΗΕ, η Κύπρος έχει επίσης συμμετάσχει σε πολλές ειρηνευτικές αποστολές υπό την αιγίδα της ΕΕ. Στρατιωτικοί αξιωματικοί της, συμμετείχαν τόσο στο Επιχειρησιακό όσο και στο Τακτικό Αρχηγείο των αποστολών. Η τελευταία συμμετοχή Κύπριου αξιωματικού ήταν σε δύο επιχειρήσεις. Πρώτον, στην αυτόνομη στρατιωτική επιχείρηση της ΕΕ EUNAVFOR ATALANTA που καταπολεμά την πειρατεία στα ανοικτά των ακτών της Σομαλίας από το 2008 με έναν αξιωματικό στο Επιχειρησιακό Αρχηγείο (ΟΗΚ) στο Northwood της Αγγλίας. Δεύτερον, στην επιχείρηση EUNAVFOR MED SOPHIA στη Νότια Κεντρική Μεσόγειο, από το 2015, στην οποία η Δημοκρατία συμμετέχει με έναν αξιωματικό στο Επιχειρησιακό Αρχηγείο (ΟΗΚ) στη Ρώμη.⁹²

Τελικά, η Κύπρος με την χρήση στρατηγικών κινητικότητας και στάτους δημιουργικότητας, κατόρθωσε να αναγνωριστεί ως σημαντικός παράγοντας και θετικός εταίρος και χρήσιμος σε μεγαλύτερες και μικρότερες δυνάμεις στην περιοχή, εκμεταλλευόμενη τις ανταμοιβές καθεστώτος σε τομείς όπως επίλυση του εθνικού μας προβλήματος, και την εκμετάλλευση της ΑΟΖ.⁹³ Ταυτόχρονα, η Κύπρος καλείται να αξιοποιήσει το «γεωπολιτικό δυναμικό που θα καταστήσει σημαντικό πρωταγωνιστή σε αυτήν τη συγκυρία. Όντας μια αναπτυσσόμενη οικονομία της αγοράς, δημοκρατία, κράτος μέλος και σύνορο της ΕΕ στην περιοχή, μπορεί να καταστεί η γέφυρα για τις πολιτικές της ΕΕ και την οικονομική και πολιτική ανάπτυξη της περιοχής. Σε αυτό το πλαίσιο, η εξωτερική πολιτική θα πρέπει να χαρακτηριστεί από προσαρμοστικότητα και ευελιξία. Οι σχέσεις της Κύπρου με τους εταίρους μας στην ΕΕ και η διαπραγματευτική της στάση, εντός και εκτός ΕΕ, είναι σημεία- κλειδί για το μέλλον του νησιού. Η Κύπρος ως μικρό κράτος μέλος της ΕΕ με δεδομένο το «γεωπολιτικό» της δυναμικής, έχει τη δυνατότητα, μεταξύ άλλων, να παίξει έναν ρόλο στην περιοχή της Μεσογείου στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής εξωτερικής πολιτικής ώστε, μεσοπρόθεσμα να πετύχει στον οικονομικό, θεσμικό και πολιτικό τομέα την εξωτερική ενδυνάμωση. Μια προοπτική που προσεγγίζει την εξωτερική πολιτική του νησιού, πέρα από το

---

⁹² Papaioakeim, Marinos 2022

⁹³ Pedj, Revecca 2019

Κυπριακό Ζήτημα . Δεν παραβλέπεται ότι, χωρίς την επίλυσή του, που επί του παρόντος αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα, μια τέτοια στρατηγική είναι δύσκολη να πραγματοποιηθεί⁹⁴.

---

⁹⁴ Κουσκουβέλης, Ηλίας 2009

Συμπεράσματα

Η εξωτερική πολιτική και πολιτική ασφαλείας των μικρών κρατών χαρακτηρίζεται από την δυσκολία χάραξης της και του καταλυτικού ρόλου που διαδραματίζουν τα μεγάλα γειτονικά τους κράτη. Επομένως, στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον στο οποίο οι δυνάμεις ισχύος αναδιαμορφώνονται συνεχώς, τα μικρά κράτη προσπαθούν να προσανατολίσουν την εξωτερική τους πολιτική υπέρ συγκεκριμένων δυνάμεων προκειμένου να επιτύχουν την αύξηση της ισχύος τους και την διατήρηση της ύπαρξής τους. Η ανάγκη τους αυτή τα οδηγεί στην ένταξη τους σε διεθνείς ή περιφερειακούς οργανισμούς.

Η Εσθονία βρίσκεται σε ένα νευραλγικό σημείο για την ΕΕ αλλά και τον δυτικό κόσμο αποτελώντας το ανατολικό σύνορο με την Ρωσία. Η εσθονική εξωτερική πολιτική βασίζεται στην επιθυμία για απεξάρτηση και αποστασιοποίηση από την ρωσική σφαίρα επιρροής. Για την επίτευξη αυτού του στόχου της, σύναψε στενές σχέσεις με τις ΗΠΑ, εντασσόμενη και στο ΝΑΤΟ. Η σύναψη στενών σχέσεων με τις υπόλοιπες χώρες της Βαλτικής και η ένταξή της στην ΕΕ είχαν ως στόχο την αύξηση του αισθήματος ασφαλείας. Κλήθηκε να αντιμετωπίσει την άρνηση της Ρωσίας για αναγνώριση των εδαφών της, την εισχώρηση στα εσωτερικά του κράτους, προφασισζόμενη την ρωσική μειονότητα και την προπαγάνδα που ασκεί έναντι της φιλοδυτικής στάσης της κυβέρνησης. Με την εκμετάλλευση της δυναμικής που αντλεί από τις συμμαχίες της, η Εσθονία κατάφερε να αναπτύξει τους κατάλληλους μηχανισμούς για την αντιπαράταξη της στα ρωσικά συμφέροντα, επικαλούμενη το διεθνές δίκαιο.

Η Κύπρος αποτελεί μικρό κράτος καλύπτοντας όλα σχεδόν τα χαρακτηριστικά που αναφερθήκαν για την περιγραφή των μικρών κρατών. Ωστόσο, η θέση της στον παγκόσμιο χάρτη της προσφέρει ένα μεγάλο διαχρονικό πλεονέκτημα. Η πολιτική ασφάλειας της Δημοκρατίας της Κύπρου επικεντρώνεται κυρίως στην ανάπτυξη και ενίσχυση των διπλωματικών της σχέσεων με τις γείτονες χώρες, Ελλάδα, Ισραήλ και Αίγυπτο, τη διατήρηση καλών σχέσεων με ΗΠΑ και Ρωσία, την άριστη συνεργασία με τις χώρες της ΕΕ και την ενεργή συμμετοχή της σε διεθνείς και ευρωπαϊκούς θεσμούς μέσα από τους οποίους έχει ως στόχο την διεθνοποίηση του κυπριακού προβλήματος. Παράλληλα με την ανάδειξη του προβλήματος της, η Κυπριακή Δημοκρατία έχει εκμεταλλευτεί όλα τα διαθέσιμα διεθνή όργανα και έχει ανάγκη ως μείζον το ζήτημα του εποίκισμού. Η εγκατάσταση Τούρκων πολιτών εντός των κατεχομένων περιοχών, σε μια προσπάθεια αλλοτριώσεως της δημογραφίας, και οι οποίοι τηρούν φιλοτουρκική στάση και αξιώνουν τις διεκδικήσεις της Τουρκίας δεν θα μπορούσε να περάσει απαρατήρητο. Επιπλέον, με την υπογραφή συμφωνιών με τις γείτονες χώρες για ανακήρυξη ΑΟΖ και την εξόρυξη των κοιτασμάτων πετρελαίου διασφάλισε την ασφαλή συνέχιση των ερευνών, ανεξάρτητα από τις αξιώσεις της Τουρκίας και την μη αναγνώριση της. Συνεπώς, η μόνο οδός στην οποία η Κύπρος μπορεί να ασκεί

τα κυριαρχικά της δικαιώματα είναι μόνο μέσα από συνεργασίες και διεθνείς θεσμούς και η προώθηση της εφαρμογής των αποφάσεων και ψηφισμάτων του ΟΗΕ και των αποφάσεων του Συμβουλίου Ασφαλείας.

Η μεγάλη διαφορά στις δύο αυτές περιπτώσεις έγκειται στο γεγονός ότι η Εσθονία καλείτε να αντιμετωπίσει τις απειλές και τις επιδράσεις της Ρωσίας, ως εξωτερικού παράγοντα, με μόνη εσωτερική παράμετρο τον μεγάλο πληθυσμό Ρωσόφωνων εντός της επικράτειας της. Η Κύπρος από την άλλη, έχει να αντιμετωπίσει το πρόβλημα της, εκ των έσω, με την Τουρκία να ασκεί έλεγχο στα κατεχόμενα εδάφη και την χρησιμοποίησή τους για την επίτευξη των προσωπικών της στόχων. Επίσης, στην Εσθονία δόθηκε και αξιοποιήθηκε η δυνατότητα ένταξης της στο NATO, το οποίο αποτελεί την πιο ισχυρή στρατιωτική συμμαχία προσφέροντας ασφάλεια, οπλικά συστήματα και ανταλλαγή πληροφοριών, τεχνολογίας μεταξύ των δύο. Η Κύπρος, λόγω της παρουσίας της ίδιας της Τουρκίας στο NATO, δεν μπορεί να ενταχθεί αφού είναι βέβαιο η άσκηση veto εκ μέρους της.

Εν κατακλείδι, για τη βιωσιμότητα των μικρών κρατών, ιδιαίτερα της Κύπρου και της Εσθονίας, απαραίτητη προϋπόθεση είναι η πιστή προώθηση και εφαρμογή της διεθνούς νομιμότητας στις διακρατικές σχέσεις, όπου συνεπάγεται και η αντιμετώπιση των εκατέρωθεν προβλημάτων. Αμφότερες χώρες, επιβάλλεται να ασκούν πίεση μέσω της ΕΕ και να υιοθετούν τις αποφάσεις της, είναι καίριας σημασίας για την διατήρηση της ανεξαρτησίας τους και της επίτευξης των στόχων τους. Η Κύπρος και η Εσθονία οφείλουν να επιδιώκουν να βρίσκονται στο επίκεντρο της στρατηγικής ασφαλείας της ΕΕ προς αντιμετώπιση των προκλήσεων τους και των σύγχρονων απειλών ασφάλειας που απειλούν την εθνική και εσωτερική τους ασφάλεια. Ως κράτη μέλη της ΕΕ πρέπει να επιδιώξουν την διεθνοποίηση των προβλημάτων τους εφόσον αποτελούν ζητήματα με ευρωπαϊκές διαστάσεις, χρησιμοποιώντας παράλληλα όλα τα θεσμικά όργανα της ΕΕ και αντίστοιχα νομικά εργαλεία για την εξέταση δυνατότητας επίλυσης του, με βάση το κοινοτικό κεκτημένο. Παρόλο που πολλές φορές πολλά ευρωπαϊκά ζητήματα επισκιάζουν τα διεθνή δρώμενα, η συνεχής προσπάθεια για την επικαιροποίησή τους κρίνεται επιτακτική. Παράλληλα μέσα από την ενεργό συμμετοχή τους σε διεθνείς οργανισμούς που παράγουν ασφάλεια αλλά προσδίδουν κύρος, και δυνατότητα συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων επιχειρούν την προώθηση των εθνικών συμφερόντων τους, προσπαθώντας να ισχυροποιήσουν τη θέση τους στο διεθνές σύστημα, με σκοπό να διαμορφώσουν συνθήκες ασφάλειας και να επιτύχουν τους στόχους τους.

Βιβλιογραφία

- Aili Vahtla. (2019). Number of stateless residents in estonia drops by over 2,200 in 2018. *ERR News*,
- Archer, C., Bailes, A. J., & Wivel, A. (2014). Small states and international security. *Europe and Beyond, Milton Park: Taylor & Francis*,
- Archer, C., & Nugent, N. (2006). Introduction: Does the size of member states matter in the european union? *European Integration*, 28(1), 3-6.
- Baehr, P. R. (1975). Small states: A tool for analysis? *World Politics*, 27(3), 456-466.
- Brüggemann, K., Darieva, T., & Kaschuba, W. (2007). Estonia and its escape from the east: The relevance of the past in russian-estonian relations. *Representations on the Margins of Europe: Politics and Identities in the Baltic and South Caucasian States, Frankfurt/Main: Campus Verlag GmbH*,
- CIA. (2021). THE WORLD FACTBOOK-estonia. Retrieved from <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/estonia/>
- Cohen, R. S., & Radin, A. (2019). *Russia's hostile measures in europe: Understanding the threat* Rand Corporation.
- Crandall, M. (2014). Soft security threats and small states: The case of estonia. *Defence Studies*, 14(1), 30-55.
- Durfey, R., & Osgood, R. E. (1969). Alliances and american foreign policy. *Naval War College Review*, 22(5), 16.
- Embassy of the Republic of Cyprus in Stockholm. (2022). Illegal demographic changes . Retrieved from http://www.mfa.gov.cy/mfa/embassies/embassy_stockholm.nsf/ecsw17_en/ecsw17_en?OpenDocument
- Eurostat. (2021). Population on 1 january 2021 . Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TPS00001/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=c0aa2b16-607c-4429-abb3-a4c8d74f7d1e>
- Fouskas, V. (2001). Reflections on the cyprus issue and the turkish invasions of 1974. *Mediterranean Quarterly*, 12(3), 98-127.

- Gigleux, V. (2016). Explaining the diversity of small states' foreign policies through role theory. *Third World Thematics: A TWQ Journal*, 1(1), 27-45.
- Goetschel, L. (1998). The foreign and security policy interests of small states in today's europe. *Small states inside and outside the european union* (pp. 13-31) Springer.
- Henry Meyer. (2016). Putin's military buildup in the baltic stokes invasion fears. *Bloomberg*,
- Hey, J. A. (2003). *Small states in world politics: Explaining foreign policy behavior* Lynne Rienner Publishers.
- Hoffman, F. G. (2010). 'Hybrid threats': Neither omnipotent nor unbeatable. *Orbis*, 54(3), 441-455.
- Hybrid CoE. (2021). Hybrid threats as a concept. Retrieved from <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon/>
- IISS. (2021). Estonia EST. *The military balance 2021* (pp. 98-99) Routledge, Taylor and Francis Group. Retrieved from <https://hostnezt.com/cssfiles/currentaffairs/The%20Military%20Balance%202021.pdf>
- Jervis, R. (1978). Cooperation under the security dilemma. *World Politics*, 30(2), 167-214.
- Joenniemi, P. (1998). From small to smart: Reflections on the concept of small states. *Irish Studies in International Affairs*, 9, 61-62.
- Jordaan, E. (2003). The concept of a middle power in international relations: Distinguishing between emerging and traditional middle powers. *Politikon*, 30(1), 165-181.
- Kaldas, K. (2005). *The evolution of estonian security options during the 1990s* Partnership for Peace Consortium of Defense Academies and Security Studies ....
- Kaldas, K. (2006). The evolution of estonian security policy. *The Estonian Foreign Policy Yearbook, 2006*, 95-117.
- Kariotis, T. C. (2011). Hydrocarbons and the law of the sea in the eastern mediterranean: Implications for cyprus, greece, and turkey. *Mediterranean Quarterly*, 22(2), 45-56.
- Keohane, R. O. (1969). Lilliputians' dilemmas: Small states in international politics. *International Organization*, 23(2), 291-310.

- Kitchen, N. (2010). Systemic pressures and domestic ideas: A neoclassical realist model of grand strategy formation. *Review of International Studies*, 36(1), 117-143.
- Kouskouvelis, E. (2004). Introduction to international relations. *Athens: Pliotita (in Greek)*,
- Kouskouvelis, I. I. (2016). "Smart" leadership in a small state: The case of cyprus. *The eastern mediterranean in transition* (pp. 111-136) Routledge.
- Kouskouvelis, I. I. (2016). "Smart" leadership in a small state: The case of cyprus. *The eastern mediterranean in transition* (pp. 111-136) Routledge.
- Lekakis, N. (2021). A theoretical approach to the cyprus problem: Neoclassical realism with neoliberalism. *Geopolitical, Social Security and Freedom Journal*, 4(1), 50-59.
- Levinsson, C. (2006). The long shadow of history: Post-soviet border Disputes—The case of estonia, latvia, and russia. *Connections*, 5(2), 98-110.
- Lewis, G. C. (1970). Remarks on the use and abuse of some political terms (1832), in a facsimile reproduction.
- Lucas, E., & Pomeranzev, P. (2016). Winning the information war. *Techniques and Counter-Strategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe*. Washington: The Center for European Policy Analysis,
- Männik, E. (2013). The evolution of baltic security and defence strategies. *Apprenticeship, Partnership, Membership: Twenty Years of Defence Development in the Baltic States*, 13
- Mearsheimer, J. J. (2007). Structural realism. *International Relations Theories: Discipline and Diversity*, 83, 77-94.
- Ministry of Foreign Affairs. (2022). Efforts to resolve the cyprus question . Retrieved from <https://mfa.gov.cy/efforts-to-resolve-the-cyprus-question.html>
- Mix, D. E. (2020). *Estonia, latvia, and lithuania: Background and US-baltic relations* Congressional Research Service.
- Morgenthau, H. J. (2006). Six principles of political realism. *Classic Readings of International Relations*, , 34-38.
- NATO. (2020). Resolute support mission (RSM). Retrieved from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/2/pdf/2020-02-RSM-Placemat.pdf

- Neumann, I. B., Gstöhl, S. (2004). *Lilliputians in gulliver's world?: Small states in international relations* Centre for Small State Studies, Institute for International Affairs ....
- Papaioakeim, M. (2022). Defence diplomacy by the republic of cyprus: A dynamic policy in the process of maturation. *The foreign policy of the republic of cyprus* (pp. 311-342) Springer.
- Pedi, R., & Kouskouvelis, I. (2019). Cyprus in the eastern mediterranean: A small state seeking for status. *The new eastern mediterranean* (pp. 151-167) Springer.
- Press and Information Office. (2019). Επιστολή του Μονίμου Αντιπροσώπου της Δημοκρατίας στη Νέα Υόρκη προς τον ΓΓ του ΟΗΕ για Τουρκικές παραβιάσεις στην Κυπριακή ΑΟΖ . Retrieved from <https://www.pio.gov.cy/%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%B8%CE%AD%CE%BD%CF%84%CE%B1-%CE%AC%CF%81%CE%B8%CF%81%CE%BF.html?id=10931#flat>
- Rothstein, R. L. (1968). *Alliances and small powers* Columbia University Press New York.
- Shou, A., & Brundtland, A. (1971). Small state in international relations. *Stockholm: Almqvist & Wiksell,*
- Sulg, M., & Crandall, M. (2020). Geopolitics: The seen and unseen in small state foreign policy. *Journal of Regional Security, 15*(1), 109-130.
- Taliaferro, J. W. (2006). State building for future wars: Neoclassical realism and the resource-extractive state. *Security Studies, 15*(3), 464-495.
- THE WORLD BANK. (2021). The world bank in small states. Retrieved from <https://www.worldbank.org/en/country/smallstates/overview#1>
- Thorhallsson, B., & Steinsson, S. (2017). Small state foreign policy. *Oxford research encyclopedia of politics* ()
- Thorhallsson, B., & Wivel, A. (2006). Small states in the european union: What do we know and what would we like to know? *Cambridge Review of International Affairs, 19*(4), 651-668.
- Tiirmaa-Klaar, H. (2008). The emerging cyber security agenda: Threats, challenges and responses. *The Estonian Foreign Policy Yearbook, 153*

- Tziarras, Z. (2022). Introduction: The foreign policy of the republic of Cyprus—The age of maturity? *The foreign policy of the republic of cyprus* (pp. 3-18) Springer.
- U.S. Department of State. (2020). U.S. relations with estonia. Retrieved from <https://www.state.gov/u-s-relations-with-estonia/>
- Vaicekauskaitė, Ž. M. (2017). Security strategies of small states in a changing world. *Journal on Baltic Security*, 3(2)
- Vital, D. (1967). The inequality of states: A study of the small states in the international system.
- Walt, S. M. (1997). Why alliances endure or collapse. *Survival*, 39(1), 156-179.
- Waltz, K. N. (1979). Theory of international politics/Kenneth N. waltz.
- Wrangle, J., & Bengtsson, R. (2019). Internal and external perceptions of small state security: The case of estonia. *European Security*, 28(4), 449-472.
- Ανδρέας Σ. Αγγελίδης. (2021,). Η Κυπριακή Δημοκρατία διεκδικούσα το δίκαιο . *Φιλελεύθερος* Retrieved from [https://philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-
ston-f/article/1336101/i-kypriaki-dimokratia-diekdikoussa-to-dikaio](https://philenews.com/f-me-apopsi/paremvaseis-ston-f/article/1336101/i-kypriaki-dimokratia-diekdikoussa-to-dikaio)
- Δρ Άριστος Αριστοτέλους. (2022). οι στρατιωτικες δυναμεις στην κυπρο 2022. *Κυπριακό Κέντρο Στρατηγικών Μελετών*,
- Ηλίας Κουσκουβέλης. (2011). Κύπρος & στρατηγική μικρών κρατών στο διεθνές σύστημα . Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=g2HwkAv7xQQ>
- Κουσκουβέλης, Η. (2009). Η Κύπρος ως μικρό κράτος-μέλος της Ένωσης. *γεωπολιτικές εξελίξεις στον 21ο αιώνα* (pp. 113-118) The Monthly Review Imprint.
- Κουφουδάκης, Β., & Δεμερτζίδης, Γ. (2008). *Κύπρος: ένα σύγχρονο πρόβλημα σε ιστορική προοπτική* Patakī.